

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Забрана двоструке угрожености као гарант
правне сигурности у кривичном поступку**

(мастер рад)

Ментор

Проф. Др Иван Илић

Студент

Наталија Миливојевић

Број индекса: М 007/21-О

Ниш, 2024. године

Садржај

Увод.....	1
I Појам, значај и дејство забране двоструке угрожености.....	3
II Међународноправна регулатива забране двоструке угрожености.....	5
1. Међународни кривични трибунали и забрана двоструке угрожености.....	8
2. Забрана двоструке угрожености у пракси Европског суда правде.....	10
3. Забрана двоструке угрожености у пракси Европског суда за људска права.....	13
3.1. Појам кривичног поступка у пракси Европског суда за људска права.....	14
3.2. Одређивање појма <i>idem</i> у пракси Европског суда за људска права.....	17
3.3. Одређивање појма <i>bis</i> у пракси Европског суда за људска права.....	19
III Забрана двоструке угрожености у позитивном праву Републике Србије.....	22
1. Забрана двоструке угрожености у Уставу Републике Србије.....	24
2. Забрана двоструке угрожености у Законнику о кривичном поступку.....	25
3. Забрана двоструке угрожености у Закону о прекршајима.....	27
4. Забрана двоструке угрожености у Закону о привредним преступима.....	28
IV Примена забране двоструке угрожености у Републици Србији.....	28
1. Забрана двоструке угрожености у контексту кумулације казних поступака у праву Републике Србије – пракса националних судова.....	28
2. Ограничења забране двоструке угрожености у позитивном праву Републике Србије.....	34
V Забрана двоструке угрожености у земљама бивше СФРЈ.....	37
1. Забрана двоструке угрожености у казненом законодавству Републике Словеније.....	37
2. Забрана двоструке угрожености у казненом законодавству Републике Хрватске.....	39
3. Забрана двоструке угрожености у казненом законодавству Републике Босне и Херцеговине.....	41
4. Забрана двоструке угрожености у казненом законодавству Републике Црне Горе.....	43
5. Забрана двоструке угрожености у казненом законодавству Републике Северне Македоније.....	44
VI Закључна разматрања.....	46
Попис коришћене литературе.....	48
Попис остале истраживачке грађе.....	50
Сажетак.....	54
Summary.....	56
Биографија ауторке.....	58

УВОД

Забрана двоструке угрожености, односно начело *ne bis in idem* – не поново о истом, представља једну од гаранција из корпуса права на правично суђење и једно од основних процесних начела којима се остварује правна сигурност у кривичном поступку. Суштина ове забране огледа се у немогућности поновног покретања кривичног поступка против лица које је осуђено или ослобођено за дело засновано на истом чињеничном стању, као и у немогућности да се против истог лица, за исто кривично дело воде два паралелна кривична поступка.¹ Доследном применом забране двоструке угрожености отклања се неизвесност у кривичном поступку, али се истовремено одступа од принципа утврђивања истине. Равнотежа између забране двоструке угрожености и принципа утврђивања истине постиже се прописивањем изузетака, односно могућношћу понављања поступка, у законом предвиђеним условима.

Ипак, оно што изазива дилеме у погледу примене ове забране јесте опсег важења. Поставља се питање да ли се примена забране двоструке угрожености ограничава само на судске одлуке, или се примењује и на одлуке других државних органа. Даље, поставља се питање да ли се ова забрана примењује само на мериторне судске одлуке, или се може применити и онда када је поступак окончан или обустављен из формалних разлога. Посебну дилему изазива питање кумулације кривичног и неког другог поступка, пре свега прекршајног, али и дисциплинског и управног. На крају, поставља се питање да ли забрана двоструке угрожености превазилази националне оквире, односно да ли се против лица осуђеног или ослобођеног у поступку једне државе може покренути нови поступак према законодавству друге државе.

У овом мастер раду настојаћемо да дефинишемо појам и значај забране двоструке угрожености, као и да приказом и анализом међународних, али и националних решења укажемо на различит опсег важења ове забране и значај адекватне регулативе у контексту правне сигурности у кривичном поступку.

Структура рада подељена је у неколико целина. Најпре ће бити речи о теоријском појму забране двоструке угрожености, њеном значају и дејству. Затим ће, кроз упоредни преглед и критичку анализу међународних докумената усвојених у оквиру универзалних и регионалних међународних организација, бити указано на различита решења и различит опсег важења ове забране. Посебна пажња биће посвећена специфичностима у

¹ С. Кнежевић, *Кривично процесно право општи део*, Ниш, 2015, стр. 96-97.

погледу примене овог начела од стране међународних кривичних судова, као и стандардима које је у погледу примене овог начела изнедрила пракса Европског суда правде и пракса Европског суда за људска права. Централни део рада биће посвећен националној позитивноправној регулативи забране двоструке угрожености и пракси националних судова. Даље ће, у циљу упоредне анализе, бити сагледана решења у погледу примене ове забране у земљама бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. На крају, указаћемо на проблеме који се јављају у пракси и дати сугестије о могућим решењима *de lege ferenda* којима би се превазишао ограничен опсег важења забране двоструке угрожености и отклонили недостаци у погледу примене ове забране у контексту правне сигурности у кривичном поступку.

I ПОЈАМ, ЗНАЧАЈ И ДЕЈСТВО ЗАБРАНЕ ДВОСТРУКЕ УГРОЖЕНОСТИ

Забрана двоструке угрожености, односно начело *ne bis in idem* – не поново о истом, представља забрану поновног суђења истом окривљеном против кога је за исто кривично дело већ правноснажно окончан кривични поступак, као и забрану да се против једног лица једновремено воде два кривична поступка за исто кривично дело.²

Из формулације дефиниције забране двоструке угрожености проистичу два услова за примену овог начела: постојање објективног идентитета, који се огледа у истоветном чињеничном стању, и субјективног идентитета, који се огледа у идентитету учиниоца. Идентитет чињеничног стања (*aedem res*) постоји онда када је реч о истом бићу кривичног дела, односно онда када постоји идентитет одлучних чињеница. Другим речима, приликом одређивања појма *idem*, односно појма „истог дела“ није од значаја правна квалификација дела, већ да ли је истом лицу у два различита поступка стављено на терет суштински исто чињенично стање. С тим у вези, у теорији постоји и став да идентитет дела постоји уколико се ради о истом историјском догађају, те да другачија правна квалификација дела није од значаја, јер се без одговарајуће промене у чињеничном стању не мења идентитет дела и не омогућава нова кривична тужба, нити на идентитет дела могу утицати чињенице које су наступиле после правноснажности пресуде.³

Идентитет учиниоца (*aedem personam*) постоји уколико је новоутужено лице оно које је у раније правноснажно окончаном поступку имало статус окривљеног. Кривичноправни статус окривљеног у новоутуженом поступку није од значаја, те тако субјективни идентитет постоји и онда када се измени допринос окривљеног извршењу кривичног дела или када се измени облик виности.⁴ Дакле, субјективни идентитет постоји и онда када се лице у новоутуженој кривичној ствари јави у својству саучесника или подстрекача, насупрот ранијем оптужењу као извршиоца, као и онда када је његова кривица другачије квалификована.⁵ Међутим, уколико се на истом чињеничном основу покрену два поступка против два различита лица, не може се говорити о примени забране двоструке угрожености.

² В. Ђурђић, Међународни стандарди и заштита људских права у кривичном поступку; у: Радивојевић З. (ур.), *Уставне и међународноправне гаранције људских права*, зборник радова, Ниш, 2008, стр. 199.

³ Т. Васиљевић, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Београд, 1981, стр. 685-686.

⁴ И. Илић, И. Милић, Начело *ne bis in idem* у казненом праву Републике Србије, *НБП*, вол. 23, бр. 1/2018, стр. 53.

⁵ Т. Васиљевић, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, *op. cit.*, стр. 685.

Историјски посматрано, начело *ne bis in idem* подразумева две забране: забрану двоструке литиспенденције, која се огледа у максими „*nemo debet bis vexari pro una et eadem causa*“, што значи да се против никога не смеју водити два кривична поступка због истог дела, и забрану двоструког кажњавања, која се огледа у максими „*nemo debet bis puniri pro uno delicto*“, што значи да нико не сме бити два пута кажњен за исто дело.⁶ У првом случају, претпоставка за примену ове забране је двоструко вођење поступка, без обзира на исход, док је у другом случају претпоставка за примену ове забране изрицање казне.⁷ У савременим системима, претпоставка за примену овог начела је двоструко вођење поступка за исто дело, без обзира на то да ли се ради о једновременом вођењу два или више кривичних поступака, против истог лица, или је реч о поновном покретању поступка против истог лица за исто дело, након правноснажног окончања претходног, због чега је адекватнији назив „забрана двоструке угрожености“ од назива „забрана понављања кривичног поступка“.⁸

Доследном применом забране двоструке угрожености постиже се правна сигурност у кривичном поступку чији основни постулати налажу да лица против којих је поступак правноснажно окончан морају бити ослобођена неизвесности од поновног покретања кривичног поступка против њих, односно неизвесности од паралелног вођења два кривична поступка за исто дело.⁹ С тим у вези, може се рећи да забрана двоструке угрожености у погледу дејства превазилази начело пресуђене ствари – *res iudicata*, чија је суштина забрана поновног суђења у истој ствари, јер се применом забране двоструке угрожености не отклања само неизвесност у погледу поновног суђења у правноснажно окончаној ствари, већ и неизвесност у погледу паралелног вођења поступка, пре правноснажности.

Међутим, апсолутна примена забране двоструке угрожености негира принцип истине у кривичном поступку. Иако се у литератури истиче да је за право истина само оно што је утврђено у одређеном правном поступку и на тачно одређен начин,¹⁰ правна истина мора бити заснована на стварној истини. Због тога је неопходно оставити могућност за преиспитивање судских одлука и након правноснажности, чиме се постиже

⁶ В. Ђурђић, *Ne bis in idem*, *Правна ријеч*, бр. 19/2009, стр. 433-434.

⁷ В. Бајовић, *Процесноправни значај општепознатих чињеница и чињеница утврђених у правноснажним судским одлукама*, Београд, 2014, стр. 223.

⁸ Д. Радловић, Начело *ne bis in idem* и казнено законодавство Црне Горе, у: Бејатовић С, Новаковић Н. (ур.), *Начело ne bis in idem и правна сигурност грађана (међународни правни стандарди, регионална законодавства и искуства у примени)*, Београд, 2022, стр. 230.

⁹ С. Кнежевић, *Заштита људских права окривљеног у кривичном поступку*, Ниш, 2007, стр. 100.

¹⁰ Д. Радловић, Начело *ne bis in idem* и казнено законодавство Црне Горе, *op. cit.*, стр. 230.

равнотежа између забране двоструке угрожености и принципа истине. Другим речима, понављањем поступка у законом предвиђеним случајевима, релативизује се дејство забране двоструке угрожености, али се истовремено остварује сврха принципа утврђивања истине у кривичном поступку, која се огледа у законитости судских одлука и остваривању права државе на кажњавање учиниоца кривичних дела.¹¹

II МЕЂУНАРОДНОПРАВНА РЕГУЛАТИВА ЗАБРАНЕ ДВОСТРУКЕ УГРОЖЕНОСТИ

Начело *ne bis in idem* је начело претежно унутрашњег карактера, што значи да је његово дејство ограничено на правноснажне одлуке донете у оквиру једне државе. Такав карактер забране двоструке угрожености проистиче из сувереног права државе да прописује и примењује законе на својој територији. Ипак, имајући у виду значај овог начела, забрана двоструке угрожености садржана је у многим међународним документима усвојеним у оквиру универзалних и регионалних међународних организација, а на темељу „пораста узајамног поверења међу државама истог правног традицијског круга“, јавила се идеја о примени ове забране и на казнене поступке трећих земаља.¹²

Забрана двоструке угрожености садржана је, између осталог, у Међународном пакту о грађанским и политичким правима из 1966. године (у даљем тексту: *Пакт*), усвојеном у оквиру Уједињених нација. Тако је, у члану 14, ставу 7. Пакта предвиђено да нико не може бити гоњен или кажњен због кривичног дела у вези којег је већ био ослобођен кривице или осуђен правноснажном пресудом према закону и поступку своје земље.¹³ Из такве формулације проистиче да Пакт предвиђа забрану не само поновног кажњавања, већ и поновног покретања поступка у случају када је лице већ било правноснажно осуђено или ослобођено кривице, при чему је остављена могућност понављања поступка у корист окривљеног. С друге стране, примена овог начела ограничена је на мериторне судске одлуке и јурисдикцију једне државе, чиме је примена овог начела, иако међународноправно регулисана, остала у домену унутрашњег поретка.

Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године (у даљем тексту: *Конвенција*), потписаној у оквиру Савета Европе, забрана двоструке угрожености првобитно није била предвиђена. Тек 1984. године,

¹¹ И. Илић, И. Милић, Начело *ne bis in idem* у казненом праву Републике Србије, *op. cit.*, стр. 54.

¹² Д. Купац, *Међународна казненоправна помоћ – увод у теорију међународне казненоправне помоћи*, Загреб, 2006, стр. 66-67.

¹³ Чл. 14 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, *Резолуција УН*, 2200А (XXI) 16.12.1966.

потписивањем Протокола 7 (у даљем тексту: *Протокол*), ова забрана сврстана је у корпус основних права и слобода гарантованих Конвенцијом. У члану 4. Протокола наводи се да се никоме не сме поново судити, нити се може поново казнити у кривичном поступку у надлежности исте државе за дело због кога је већ био правноснажно ослобођен или осуђен у складу са законом и кривичним поступком те државе.¹⁴ Ипак, предвиђена је могућност поновног отварања поступка у складу са законом и кривичним поступком дате државе, уколико постоје докази о новим или новооткривеним чињеницама, или ако је у ранијем поступку дошло до битне повреде која је могла да утиче на његов исход, из чега проистиче закључак да је понављање поступка могуће чак и на штету окривљеног. Такође, примена овог начела релативизује се и његовим важењем само у границама јурисдикције једне државе, што је и потврђено у бројним пресудама Европског суда за људска права.¹⁵ Одступање од примене овог начела у ванредним околностима, предвиђено чланом 15. Конвенције, није могуће.¹⁶

Начело *ne bis in idem* предвиђено је и Европском конвенцијом о међународном важењу кривичних пресуда из 1970. године, потписаном у оквиру Савета Европе. Чланом 53. ове Конвенције, предвиђено је да лице у односу на које је изречена европска кривична пресуда не може за исто дело бити кривично гоњено, осуђено, нити се према њему може извршити санкција у другој држави уговорници, и то уколико је лице ослобођено оптужбе, уколико му је изречена санкција, уколико је пресуда извршена или је њено извршење у току, уколико је у потпуности, или у односу на део пресуде који није извршен лице помиловано или амнестирано, уколико је пресуда неизвршива због застарелости, као и онда када је суд осудио учиниоца без изрицања санкције.¹⁷ Тако постављеном формулацијом, домен важења Конвенције ограничава се искључиво на судске мериторне одлуке, и то пресуде. С друге стране, примена забране двоструке угрожености према Европској конвенцији о међународном важењу кривичних пресуда превазилази границе једне јурисдикције. Другим речима, лице коме је изречена кривична пресуда према законодавству једне државе уговорнице не може бити гоњено, нити осуђено за исто дело према законодавству друге државе уговорнице, нити се према њему може извршити санкција у другој држави уговорници. Ипак, транснационално дејство ове забране није

¹⁴ Члан 4 Протокола 7 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, Савет Европе, 22.11.1984.

¹⁵ С. Кнежевић, *Заштита људских права окривљеног у кривичном поступку*, ор. cit, стр. 101-102.

¹⁶ Члан 4, став 3 Протокола 7 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода

¹⁷ Члан 53 став 1 Европске конвенције о међународном важењу кривичних пресуда, Савет Европе, 28.05.1970.

апсолутно, већ је предвиђен изузетак у случају да је дело на које се односи пресуда било усмерено против лица, институције или било чега што има јавни статус у тој држави, или ако лице на које се односи пресуда има јавни статус у тој држави, у ком случају држава потписница није у обавези да призна дејство овог начела.¹⁸ Такође, овом Конвенцијом предвиђено је да држава уговорница у којој је дело учињено неће бити обавезна да призна дејство начела *ne bis in idem* уколико сама није тражила поступак, чиме је примена овог начела мимо јурисдикције једне државе додатно сужена.¹⁹ Ипак, у случају да се против истог лица за исто дело покрене нови поступак у другој држави уговорници, ова Конвенција ограничава санкцију која може бити изречена, на тај начин што се целокупни временски период лишења слободе, проистекао из извршења пресуде, има урачунати у санкцију која може бити изречена према законодавству друге државе.²⁰

На исти начин, ово начело регулисано је и Европском конвенцијом о преносу поступка у кривичним стварима, потписаном у оквиру Савета Европе 1972. године.²¹

Такође, од значаја је и одредба Европске конвенције о екстрадицији, која је потписана у оквиру Савета Европе 1957. године, у којој се наводи да се издавање неће одобрити уколико су надлежни органи замољене стране већ правноснажно осудили лице за дело због којег се тражи издавање, као и да се издавање може одбити чак и онда када су органи замољене стране одлучили да не покрену или да обуставе кривично гоњење за та дела, чиме се проширује дејство ове забране и на поступке који нису правноснажно окончани.²² *Argumentum a contrario*, према формулацији одредбе, издавање се одобрава онда када је лице правноснажно ослобођено оптужбе, што се коси са начелом правне сигурности.

Европском конвенцијом о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма дата је могућност државама потписницама да одбију сарадњу уколико је тражена мера у супротности са начелом *ne bis in idem*, међутим, примена овог начела није обавезујућа, те је практични значај ове одредбе занемарљив.²³

¹⁸ Члан 53, став 2 Европске конвенције о међународном важењу кривичних пресуда

¹⁹ Члан 53, став 3 Европске конвенције о међународном важењу кривичних пресуда

²⁰ Члан 54 Европске конвенције о међународном важењу кривичних пресуда

²¹ Члан 35-36 Европске конвенције о преносу поступка у кривичним стварима, Савет Европе, 15.03.1972.

²² Члан 9 Европске конвенције о екстрадицији, Савет Европе, 15.10.1975.

²³ Члан 28 Европске конвенције о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма, Савет Европе, 16.05.2005.

Унутар Европске уније, примена забране двоструке угрожености први пут регулисана је Конвенцијом о спровођењу Шенгенског споразума.²⁴ Према члану 54. Конвенције лице против кога је поступак правноснажно окончан у једној држави уговорници, не може за исто дело бити кривично гоњено у другој држави потписници, под условом да му је казна изречена, да је извршена, да се управо извршава или се више не може извршити према законима државе уговорнице која је санкцију изрекла.²⁵ Тиме је забрана двоструке угрожености превазишла границе националних јурисдикција, међутим, везивањем примене забране двоструке угрожености за извршност пресуде, искључена је примена ове забране у случајевима када није дошло до изрицања казне. Другим речима, према одредби члана 54. Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума, опсег важења начела *ne bis in idem* остаје у домену забране двоструког кажњавања, док се, *argumentum a contrario*, ово начело не би примењивало у случају да је лице правноснажно ослобођено оптужбе, што се коси са основним постулатима правне сигурности. Недостатке у погледу примене и важења ове забране требало је решити усвајањем Устава Европске уније, међутим, како идеја о доношењу Устава Европске уније још увек није реализована, примена забране двоструке угрожености остала је на „конвенцијском“ нивоу.²⁶ У међувремену, ова забрана обухваћена је Повељом Европске уније о основним правима, донетој у Ници 2000. године, којом се, у члану 50. предвиђа да се никоме не може судити, нити изрицати казна у кривичном поступку за дело због којег је већ био правноснажно ослобођен или осуђен унутар Уније, у складу са законом.²⁷ Тиме је делимично отклоњена језичка нелогичност члана 54. Европске конвенције о спровођењу Шенгенског споразума, међутим, стандардизација примене овог начела на територији Европске уније, и даље се утемељава праксом Европског суда правде.

1. Међународни кривични трибунали и забрана двоструке угрожености

Забрана двоструке угрожености садржана је у Статуту Међународног кривичног суда, који је установљен Римским споразумом 1998. године. Одредбом члана 20. става 1. Статута предвиђено је да се никоме пред овим Судом неће судити за понашање које чини биће кривичног дела за које га је овај Суд већ осудио или ослободио, док је одредбом

²⁴ М. Wasmeier, *The principle of ne bis in idem* (2006) преузето 21.05.2024. <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2006-1-page-121.htm>

²⁵ Члан 54 Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума, 14.06.1985.

²⁶ М. Шкулић, Начело *ne bis in idem* у казненом законодавству Републике Србије; у: Бејатовић, С. и Новаковић, Н. (ур.), *Начело ne bis in idem и правна сигурност грађана (међународни правни стандарди, регионална законодавства и искуства у примени)*, Београд, 2022, стр. 37.

²⁷ Члан 50 Повеље о основним правима Европске уније, 2010/С 83/02.

члана 20. става 3. предвиђено да се пред овим Судом неће судити никоме коме је било суђено пред другим судом за кривично дело из надлежности овог Суда, осим уколико је поступак пред националним судом вођен ради избегавања кривичне одговорности за дела из надлежности Суда и уколико суђење пред националним судом није вођено на начин који би обезбедио независност и непристрасност у одлучивању.²⁸ Из такве формулације, проистиче закључак да је примена овог начела асиметрично постављена – одлука Међународног кривичног суда гаранција је окривљеном да му се за исто дело неће судити у поступку пред националним судом, док одлука домаћег, националног суда, није гаранција окривљеном да му се за исто дело неће судити пред Међународним кривичним судом. На тај начин релативизована је забрана двоструке угрожености, мада у теорији има мишљења да се овде не ради о одступању од начела *ne bis in idem*, јер се ради о привидном поступку пред националним судом, који има за циљ изигравање међународноправне кривичне одговорности.²⁹

Такође, Статутом су предвиђени и разлози због којих се може поновити поступак, чиме је додатно релативизована примена овог начела, и то уколико се изнесу нови докази који, без кривице подносиоца захтева за понављање, раније нису били доступни, а могли су утицати на доношење одлуке, уколико се утврди да су докази били фалсификовани или лажни и уколико је судија озбиљно повредио судијски кодекс, односно уколико је учинио озбиљан прекршај службене дужности.³⁰ С тим у вези, може се закључити да се поступак пред Међународним кривичним судом може поновити само у корист окривљеног.

Асиметрија у важењу начела *ne bis in idem* предвиђена је и Статутом Међународног трибунала за бившу Југославију. Према одредби члана 10. Статута овог суда, никоме се не може судити пред националним судом за дело из надлежности Трибунала, за које му је већ било суђено пред овим Трибуналом.³¹ С друге стране, примена начела *ne bis in idem* релативизована је у случају када је за дело из надлежности Трибунала донета мериторна одлука националног суда, и то у случају када је дело пред националним судом квалификовано као обично кривично дело и у случају када је поступак пред националним судом био усмерен на заштиту окривљеног од суђења пред Трибуналом, односно уколико национални суд није био независан и непристрасан у одлучивању и уколико тужилац

²⁸ Члан 20 Статута Међународног кривичног суда, 17.07.1998.

²⁹ И. Белен, В. Јакулин, *Ne bis in idem*, *Правни живот*, бр. 9/2007, стр. 195.

³⁰ Члан 84 Статута Међународног кривичног суда

³¹ Члан 10 Статута Међународног трибунала за бившу Југославију, Резолуција Савета безбедности УН бр. 827, 25.05.1993.

пред националним судом није поступао са „ревношћу“.³² С тим у вези, оправдано се у теорији истиче да је примена начела *ne bis in idem* према Статуту Међународног трибунала за бившу Југославију препуштена волунтаризму,³³ а примена забране двоструке угрожености на исти начин регулисана је и Статутом Међународног кривичног суда за Руанду.³⁴

У погледу надлежности међународних кривичних судова, поставља се питање односа између надлежности Међународног кривичног суда и Међународног трибунала за бившу Југославију и Међународног кривичног суда за Руанду. Статутом Међународног кривичног суда јасно је прописано да се ниједном лицу не може судити пред другим судом за дела из надлежности Суда, за које је пред овим Судом лице већ осуђено или ослобођено, међутим, таква одредба у Статуту Међународног трибунала за бившу Југославију, као ни у Статуту међународног кривичног суда за Руанду није прописана. Дакле, према одредбама Статута Међународног трибунала за бившу Југославију и одредбама Статута Међународног кривичног суда за Руанду не би било сметњи да се против истог лица за исто дело покрене нови поступак пред Међународним кривичним судом. Ипак, треба имати у виду чињеницу да су Међународни трибунал за бившу Југославију и Међународни кривични суд за Руанду основани пре Међународног кривичног суда, те да у време усвајања Статута Међународног трибунала за бившу Југославију и Статута Међународног кривичног суда за Руанду није постојао други међународни суд који би могао одлучивати у поступцима поводом дела из надлежности ових судова. Из тог разлога, а посебно имајући у виду чињеницу да у пракси није било недоумица око надлежности Међународног кривичног суда и Међународног трибунала за бившу Југославију, ово питање је теоријске природе.

2. Забрана двоструке угрожености у пракси Европског суда правде

Док је већином међународноправних докумената и националним законодавствима регулисан опсег важења забране двоструке угрожености у погледу одлука у односу на које се ова забрана примењује, појам *idem*, односно појам „истог дела“ остаје у домену тумачења, како националних, тако и међународних судова.³⁵

³² Члан 10 Статута Међународног трибунала за бившу Југославију

³³ С. Кнежевић, *Заштита људских права окривљеног у кривичном поступку*, *op. cit.*, стр. 104.

³⁴ Члан 9 Статута Међународног кривичног суда за Руанду, Резолуција бр. 955, 08.11.1994. године

³⁵ В. Бајовић, *Процесноправни значај општепознатих чињеница и чињеница утврђених у правноснажним судским одлукама*, *op. cit.*, стр. 229-230.

Међутим, Европски суд правде, као институција чија је основна улога уједначавање тумачења и примене прописа на територији Европске уније, заузео је став и у погледу одлука на које се забрана двоструке угрожености односи.

Стандарде за примену забране двоструке угрожености, Европски суд правде поставио је у случају *Gözütok and Brügge*. У наведеном случају, Суд је утврдио да се дејство начела *ne bis in idem* не односи само на судске одлуке, већ и на одлуке других правосудних органа уколико се ради о одлуци органа „који има одређену улогу“ у правосудном систему и уколико се процедура односи на дело које има карактер деликта, односно казненог дела.³⁶ Такав став, Суд је засновао на чињеници да примена Шенгенског споразума не подразумева кривичноправну хармонизацију унутар Европске уније, те да државе чланице Европске уније могу суверено прописивати различите механизме за окончање кривичних ствари, што не може бити препрека за примену члана 54. Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума. Због тога Суд истиче да државе чланице Европске уније морају имати узајамно поверење у одлуке надлежних органа других држава чланица, чак и онда када те одлуке проистичу из битно другачијих правних правила и када би исход поступка био потпуно другачији у случају примене националног права.³⁷

Ипак, није довољно узети у обзир само природу одлуке према законодавству државе у којој је одлука донета, већ је потребно сагледати све околности случаја. Тако је Суд у предмету *Kossowski*³⁸ констатовао да правноснажна одлука надлежног органа једне државе има одговарајуће правно дејство и у осталим „шенгенским“ државама у смислу Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума. Међутим, Суд је нашао да се одлука јавног тужилаштва којом се без изрицања санкција обуставља кривично гоњење и правноснажно окончава истражни поступак који је вођен против одређеног лица, уз могућност поновног покретања или укидања одлуке, не може квалификовати као правноснажна одлука у смислу чланова 54. и 55. Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума, јер из образложења одлуке произилази да није спроведена темељна истрага, чему у прилог говори чињеница да није саслушана жртва, као ни могући сведок.³⁹ Насупрот томе, правноснажна ослобађајућа пресуда донесена због недостатка доказа

³⁶ Case C-187/01 and C-385/01, *Gözütok and Brügge*, para. 27-31

³⁷ *Ibid*, para. 33

³⁸ Case C-486/14, *Kossowski*

³⁹ *Ibid*, para. 57

према ставу Суда подлеже забрани из члана 54. Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума, што је потврђено у пресуди у случају *Van Straaten*.⁴⁰

У својој пракси, Суд је изнедрио и тумачење појма *idem*. Свој став о овом питању, на темељу Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума, Европски суд правде заузео је у пресуди *Leopold Henri Van Esbroeck*.⁴¹ У својој пракси, Суд уводи појам „нераскидивог јединства“ чињеница које могу бити предмет двају поступака у различитим странама уговорницама, на који начин је опсег важења овог начела проширен и на случајеве у којима не постоји потпуни идентитет чињеница, све док оне чине просторно, временско и садржајно „нераскидиво јединство“.⁴² Приликом оцене да ли је реч о истом делу, потребно је у сваком конкретном случају утврдити да ли постоји просторно, временско и садржајно јединство чињеница, док правна квалификација дела није од значаја, јер би у супротном примена овог начела изван граница јурисдикција једне државе уговорнице била немогућа, што је у супротности са циљем члана 54. Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума.

У новијој пракси Европског суда, контроверзу је изазвао случај *Volkswagen*,⁴³ који је отворио могућност постављања нових стандарда у погледу ограничења транснационалног важења принципа *ne bis in idem* у случајевима који укључују различите државе чланице Европске Уније.⁴⁴ Ипак, у конкретном случају, Европски суд правде заузео је став да начело *ne bis in idem*, установљено чланом 50. Повеље Европске уније о основним правима, може бити ограничено у складу са чланом 52. ставом 1. Повеље само изузетно, и то уколико кумулација поступака не представља прекомеран терет за лице против кога су покренута два или више поступака, уколико постоје јасна и прецизна правила која омогућују да се предвиди које се радње и поступци могу кумулирати и уколико између предметних поступака постоји довољна координација и одговарајућа временска дистанца.⁴⁵

⁴⁰ Case C-150/05, *Van Straaten*

⁴¹ Case C-436/04, *Leopold Henri Van Esbroeck*

⁴² З. Бурић, Начело *ne bis in idem* у европском казненом праву – правни извори и судска пракса Европског суда, *Зборник Правног факултета у Београду*, вол. 60, бр.3-4, 2010. стр. 849.

⁴³ Case C-27/22, *Volkswagen Group Italia and Volkswagen Aktiengesellschaft*

⁴⁴ L. Neumann, Limitations of the Transnational *ne bis in idem* Principle in EU law, *eu crim*, no. 2023/1, стр. 99-100

⁴⁵ Case C-27/22, *op. cit.* para. 106

3. Забрана двоструке угрожености у пракси Европског суда за људска права

Циљ члана 4. Протокола 7 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода је да забрани поновно вођење кривичног поступка који је окончан правоснажном одлуком.⁴⁶ У погледу тумачења одредби Конвенције, као и протокола уз њу, Европски суд за људска права поставио је извесне стандарде, те у том смислу пресуде Суда не служе само за одлучивање о предметима који се подносе Суду, већ и за разјашњавање, заштиту и развој правила установљених Конвенцијом, чиме се доприноси поштовању обавеза које су државе уговорнице преузеле на себе потписивањем и ратификовањем Конвенције и протокола уз њу.⁴⁷ Међутим, када је реч о примени забране двоструке угрожености, треба имати у виду чињеницу да нису све државе потписнице Конвенције ратификовале Протокол, те је у том смислу опсег важења овог начела донекле сужен.⁴⁸ Тако је у случају *Blokker против Холандије*, Суд прогласио представку недопуштеном, јер се ради о држави која није ратификовала Протокол 7.⁴⁹

Такође, будући да је према Протоколу опсег важења овог начела ограничен на национални ниво, Суд је проглашавао недопуштеним и представке које се односе на више од једне земље.⁵⁰

Према структури члана 4. Протокола 7 постоје три претпоставке за примену забране двоструке угрожености, што потврђује и пракса Суда. Тако, у случају *Mihalache против Румуније*, Суд наводи да је за примену ове забране неопходно да оба поступка буду „кривична“, да се морају односити на исте чињенице и да мора доћи до двоструког вођења поступка.⁵¹ Ипак, појам кривичног поступка Суд не тумачи у светлу националних правних квалификација, већ у светлу општих начела која важе за изразе „кривична оптужба“ и „казна“ у контексту права на правично суђење које је предвиђено чланом 6. Конвенције и кажњавања само на основу закона које је предвиђено чланом 7. Конвенције. Другим речима, забрана двоструке угрожености у смислу члана 4. Протокола 7 не ограничава се само на кривичне поступке, већ се њено дејство проширује на све поступке

⁴⁶ Council of Europe/European Court of Human Rights, *Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the European Convention on Human Rights*, 2024, преузето: 20.05.2024. https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_4_protocol_7_eng

⁴⁷ Case 5310/71, *Ireland v. The United Kingdom*, para. 154

⁴⁸ D. Harris, M. O'Boyle, E. Bates, C. M. Buckley, *Harris, O'Boyle and Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford, 2014, стр. 970;

⁴⁹ Case 45282/99, *Blokker v. the Netherlands*

⁵⁰ Case 21072/92, *Gestra v. Italy*; case 56811/00, *Amrollahi v. Denmark*; case 80564/12, *Sarria v. Poland*, para 24.

⁵¹ Case 54012/10, *Mihalache v. Romania*, para. 49.

који се по својој природи могу сматрати „казненим“. Такво тумачење, изнедрило је три критеријума – тзв. *Енгел критеријуме*, које је потребно узети у обзир приликом оцене да ли се ради о кривичној оптужби или не.⁵² Пре свега, Суд узима у обзир правну квалификацију дела на националном нивоу, затим сам карактер дела и на крају тежину и природу казне која може бити изречена лицу о ком је реч. Лишење слободе је казна која по правилу чини неку норму кривичном, без обзира на квалификацију дела,⁵³ осим када је лишење слободе такво да по својој природи, трајању и начину извршења није нарочито штетно.⁵⁴

Међутим, и међу судијама Европског суда за људска права постоје они који не подржавају у потпуности приступ овом проблему. Тако, Бастијан Зупанчић истиче да једна инкриминација може имати сврху да спречи различиту штету или зло, те да је исправније применити амерички модел који се заснива на питању да ли свака одвојена правна квалификација захтева доказ који друга не тражи.⁵⁵

3.1. Појам кривичног дела у пракси Европског суда за људска права

Када је реч о правној квалификацији дела на националном нивоу, Суд је у својој пракси заузео став да правна квалификација дела у домаћем праву не може бити једини релевантан критеријум приликом оцене да ли је начело *ne bis in idem* применљиво у конкретном случају. У супротном, како суд наводи у предмету *Toth против Хрватске*, примена ове одредбе била би препуштена дискреционој оцени држава уговорница у мери која би била неспојива са сврхом и циљем Конвенције.⁵⁶ Такође, није нужно да карактер дела и тежина казне кумулативно указују да се ради о кривичној оптужби, већ је довољно да сам карактер дела одговара кривичном, или да је тежина и природа казне таква да се може сматрати кривичном. Међутим, онда када није могуће извести закључак одвојеном анализом, Суд приликом оцене да ли се ради о кривичној оптужби или не, узима у обзир сва три критеријума.⁵⁷ С тим у вези, онда када Суд нађе да се један од два поступка не сматра кривичним, притужба се одбацује као недопуштена *ratione materiae* у смислу

⁵² P. Leach, *Taking a Case to the European Court of Human Rights*, Oxford, 2011, стр. 451.

⁵³ G. Dutertre, *Key case-law extracts - European Court of Human Rights*, 2003, стр. 182

⁵⁴ Case *Engel and others v. the Netherlands*, para. 82.

⁵⁵ Б. Зупанчић, *Ne bis in idem* (забрана поновног суђења за исто дело) *la belle dame sans merci*, *Crimen*, бр. 2/2011, стр. 174-175.

⁵⁶ Case 49635/10, *Toth v. Croatia*, para. 30

⁵⁷ Case 73053/01, *Jusslia v. Finland*, para. 30-31.

члана 35, става 3. Конвенције.⁵⁸ Приликом оцене да ли је реч о казним мерама, Суд примењује критеријуме из пресуде у предмету *Welch против Уједињеног Краљевства*.⁵⁹ Суд сагледава природу и циљ санкције (превенција, репарација, репресија), квалификацију санкције према унутрашњем праву и тежину забрањене санкције.

Посебно је интересантна пракса Суда у погледу дисциплинских поступка. С тим у вези, Суд је у својој пракси заузео став да су норме усмерене на спречавање одређеног понашања ужих друштвених скупина – лекара, војника, затвореника итд. по правилу дисциплинске природе и да не улазе у појам „кривичног поступка“ у смислу члана 4. Протокола 7. Тако је, између осталог, у предмету *Kremzow против Аустрије*, Суд нашао да се дисциплински поступак који је вођен против подносиоца, након окончања кривичног поступка, не може сматрати кривичним у контексту члана 4. Протокола 7.⁶⁰ Свој став Суд је засновао на чињеници да је Дисциплински суд своју одлуку засновао на осуђујућој пресуди коју је изрекао надлежни кривични суд, те да је Дисциплински суд у конкретном случају разматрао само да ли извршење тешких кривичних дела за које је подносилац осуђен, представља и дисциплински преступ. Сходно томе, дисциплинска санкција која се огледа у губитку права везаних за професионални статус, укључујући губитак права на пензију, не може се сматрати кривичном санкцијом, јер је то уобичајена санкција за дисциплински прекршај јавних службеника. Сличан став, Суд је заузео и у предмету *Курдов и Иванов против Бугарске*,⁶¹ *Luksch против Аустрије*,⁶² *Klein против Аустрије*.⁶³

У погледу санкције која се састоји од одузимања возачке дозволе, у пракси Суда могу се пронаћи различита схватања, у зависности од чињеница конкретног случаја и сврхе коју је по оцени Суда санкција имала у конкретном случају. Тако је у случају *Hangl против Аустрије*, Суд нашао да је мера одузимања возачке дозволе имала превентивни карактер, те да је представка неспојива *ratione materiae* са чланом 35, ставом 3. Конвенције.⁶⁴ Насупрот томе, у предмету *Nilsson против Шведске*, Суд је нашао да одузимање дозволе, представља кривичну ствар у смислу члана 4. Протокола 7, иако је у националном праву квалификовано као управна мера у циљу заштите безбедности у

⁵⁸ Чл. 35, ст. 3 Европске конвенције о људским правима: „Суд проглашава неприхватљивом сваку појединачну представку поднету на основу члана 34. ако сматра да је представка неспојива са одредбама Конвенције или протокола уз њу, очигледно неоснована, или представља злоупотребу права на представку.“

⁵⁹ Case 17440/90, *Welch v. The United Kingdom*

⁶⁰ Case 16417/90, *Kremzow v. Austria*

⁶¹ Case 16137/04, *Kurdov and Ivanov v. Bulgaria*

⁶² Case 37075/97, *Luksch v. Austria*

⁶³ Case 57028/00, *Klein v. Austria*

⁶⁴ Case 38716/97, *Hangl v. Austria*

саобраћају. Такав став Суд је заузео због тежине и природе саме санкције, која у овом случају није имала само превентивни, већ и казнени карактер.⁶⁵

Сличан став, Суд је заузео и у вези са одузимањем дозволе за ношење ватреног оружја у предмету *Palmén против Шведске*. У конкретном случају, подносилац представке био је осуђен за напад на своју невенчану супругу, након чега му је од стране полицијских органа одузета дозвола за ношење ватреног оружја. Како је конкретна мера имала превентивни карактер, а не казнени, Суд је нашао да се одузимање дозволе за ношење ватреног оружја не може подвести под кривичном санкцијом у смислу члана 4. Протокола 7.⁶⁶

Интересантна је и пракса Суда у контексту дисциплинских поступака у затвору, посебно у случају када је за конкретан дисциплински прекршај изречена мера боравка у самици. Тако је у предмету *Toth против Хрватске*, Суд прогласио представку недопуштеном нашавши да изрицање мере боравка у самици не представља кривичну санкцију у контексту члана 4. Протокола 7, јер нема за последицу додатно лишење слободе, већ само поштравање санкције која се већ извршава. Сходно томе, накнадно вођење кривичног поступка за дело за које је већ изречена ова дисциплинска мера не представља повреду начела *ne bis in idem*.⁶⁷

У својој пракси, Суд је разматрао и мере изречене у управном поступку. У предмету *Grande Stevens и други против Италије*, Суд је нашао да се високе административне новчане казне које изриче регулаторно тело за финансијска тржишта могу подвести под појам „кривичне санкције“ у контексту члана 4. Протокола 7, јер по својој природи оне немају превентивни, већ казнени карактер.⁶⁸ Такође, у предмету *Mihalache против Румуније*, Суд је нашао да административна новчана казна због одбијања лица да се подвргне испитивању нивоа алкохола у крви возача давањем биолошког узорка за анализу, представља кривичну санкцију у контексту члана 4. Протокола 7, јер има репресивну и одвраћајућу сврху.⁶⁹ С друге стране, поступак за опозив председника Републике због тешке повреде Устава или кршења председничке заклетве не може се подвести под кривичним поступком у смислу члана 6. и 7. Конвенције, што је Суд

⁶⁵ Case 73661/01, *Nilsson v. Sweden*

⁶⁶ Case 38292/15, *Palmén v. Sweden*

⁶⁷ Case 49635/10, *op. cit.*, para. 38

⁶⁸ Case 18640/10, *Grande Stevens and others v. Italy*, para. 96-99

⁶⁹ Case 54012/10, *op. cit.*, para. 62

потврдио у пресуди у предмету *Paksas protiv Литваније*, где се наводи да таква санкција не представља кривичну санкцију у контексту члана 4. Протокола 7 Конвенције.⁷⁰

Од посебног значаја је пракса Суда у вези са кумулацијом прекршајног и кривичног поступка. Тако је у предмету *Sergey Zolotukhin protiv Русије*, Суд утврдио повреду овог начела.⁷¹ Своју одлуку, Суд је засновао на чињеници да су против подносиоца вођена два поступка – прекршајни и кривични, проистекла из истог чињеничног основа, при чему се прекршајни поступак може подвести у контекст кривичног у смислу члана 4. Протокола 7 Конвенције. С тим у вези, Суд је истакао да чињеница да је лице на крају ослобођено оптужбе у кривичном поступку није од утицаја,⁷² јер се опсег важења ове забране не односи само на забрану двоструког кажњавања, већ и на забрану двоструке литиспенденције. Такође, не може се говорити ни о губитку статуса жртве, јер руске власти ни у једном тренутку нису признале повреду начела *ne bis in idem*, нити су понудиле правично обештећење подносиоцу.⁷³

3.2. Одређивање појма *idem* у пракси Европског суда за људска права

Стандарде за тумачење појма *idem*, Суд је установио у предмету *Sergey Zolotukhin protiv Русије*. У наведеном предмету, Суд наводи да постојање разних приступа при одлучивању да ли је дело за које се подносилац кривично гони уистину исто као оно за које је већ раније био правноснажно осуђен или ослобођен ствара правну неизвесност неспојиву са суштином начела *ne bis in idem*. Из тог разлога, Суд је заузео став да се у сврху члана 4. Протокола 7 мора ускладити тумачење појма *idem*, односно појма „истог дела“. Анализирајући решења из других међународноправних докумената донетих у оквиру регионалних и универзалних организација, Суд је заузео став да се члан 4. Протокола 7 мора схватити на начин да забрањује казнени прогон или суђење за друго дело у мери у којој оно произилази из истоветних чињеница или чињеница које су суштински исте.⁷⁴ Притом, Суд је имао у виду чињеницу да је Конвенција „живи инструмент“ и да се она мора тумачити у светлу актуелних догађаја и примењивати на начин који права чини практичним и делотворним, а не теоријским и илузорним. Другим речима, Суд је у предмету *Sergey Zolotukhin protiv Русије* прихватио приступ *idem factum* – идентитет чињеница уместо идентитета правне квалификације. Насупрот томе, у

⁷⁰ Case 34932/04, *Paksas v. Lithuania*, para. 66-68

⁷¹ Case 14939/03, *Sergey Zolotukhin v. Russia*, para. 122

⁷² *Ibid*, para. 110

⁷³ Case 14939/03, *op. cit.*, para. 116-119

⁷⁴ *Ibid*, para. 78-82

пракси Суда могу се наћи и примери у којима је Суд одлуку засновао на чињеници да исти догађај може конституисати два дела,⁷⁵ као и примери у којима је Суд засновао одлуку на постојању или непостојању „нужних елемената“ заједничких за оба дела.⁷⁶

Начела успостављена у пресуди у предмету *Sergey Zolotukhin против Русије* Суд је касније примењивао у бројним другим предметима. Тако је у предмету *Ruotsalainen против Финске* суд утврдио повреду члана 4. Протокола 7 Конвенције наставши да су чињенице у оба поступка против подносиоца представке суштински биле исте, будући да су се односиле на коришћење мање опорезованог горива од дизела.⁷⁷ Ипак, треба узети у обзир чињеницу да се у пракси Суда могу пронаћи и одлуке у којима је Суд полазио од правне квалификације дела, прихватајући могућност да исте чињенице могу представљати основ за гоњење за различита дела.⁷⁸

У предмету *Maresti против Хрватске*, Суд је разматрао да ли се вођење два поступка – прекршајног и кривичног, може подвести под кршење члана 4. Протокола 7 Конвенције, уколико се елементи бића прекршаја и елементи бића кривичног дела разликују, али проистичу из истог чињеничног стања. У том случају, Суд је утврдио да је дошло до повреде члана 4. Протокола 7 Конвенције, јер из образложења Прекршајног и Општинског суда очигледно проистиче да се дела односе на исти догађај,⁷⁹ без обзира на разлике у елементима бића прекршаја и бића кривичног дела.

Сличан став Суд је заузео и у предмету *Tsonyo Tsonev против Бугарске*, у којем је подносилац представке, супротно члану 4. Протокола 7 Конвенције осуђен одвојено у управном и кривичном поступку, за исто понашање, на основу истих чињеница и за исто дело.⁸⁰

Насупрот томе, у предмету *Pirttimäki против Финске*, Суд је утврдио да нема повреде члана 4. Протокола 7 Конвенције из разлога јер два спорна поступка не представљају један скуп конкретних фактичких околности које проистичу из истоветних чињеница или чињеница које су суштински исте. Такву одлуку Суд је засновао на чињеници да два правна субјекта која су била умешана у ове поступке нису била иста: у првом случају радило се о пријави пореза физичког лица, док се у другом случају радило

⁷⁵ Case 25711/94, *Oliveira v. Switzerland*, para. 25-29

⁷⁶ Case 37950/97, *Franz Fischer v. Austria*

⁷⁷ Case 13079/03, *Ruotsalainen v. Finland*, para. 50-57

⁷⁸ Case 25711/94, *op. cit.*

⁷⁹ Case 55759/07, *Maresti v. Croatia*, para. 63-64

⁸⁰ Case 2376/03, *Tsonyo Tsonev v. Bulgaria*, para. 52

о пријави пореза предузећа, што се не може подвести под појам *idem* у контексту наведеног члана.⁸¹

3.3. Одређивање појма *bis* у пракси Европског суда за људска права

Члан 4. Протокола 7 Конвенције забрањује понављање поступка који је окончан правноснажном одлуком, односно одлуком која је стекла статус пресуђене ствари – *res judicata*. Другим речима, примена члана 4. Протокола 7 Конвенције могућа је само уколико се ради о одлуци против које се не могу изјавити редовни правни лекови, док могућност примене ванредних правних лекова, попут захтева за понављање поступка, Суд не узима у обзир приликом оцене да ли је дошло до дуплирања поступка.⁸² *Argumentum a contrario*, према формулацији одредбе члана 4. Протокола 7 нема сметњи да се против једног лица за исто дело паралелно воде два или више поступака, све до правноснажности једног, што је и потврђено у предмету *Zigarella против Италије*.⁸³ Међутим, у случајевима када по правноснажном окончању једног поступка није дошло до обустављања другог, Суд је утврђивао повреду члана 4. Протокола 7.⁸⁴

Иако је претпоставка за примену забране двоструке угрожености правноснажност одлуке, у пракси се јављају дилеме у погледу одлука које се могу сматрати правноснажним у контексту члана 4. Протокола 7. У својој пракси, Суд је, између осталог, заузео став да се обустављање кривичног поступка од стране јавног тужиоца не може сматрати правноснажном одлуком у смислу члана 4. Протокола 7 Конвенције, те да накнадно покретање поступка за исто дело не представља кршење забране двоструке угрожености.⁸⁵ Такође, према ставу Суда, ни обустављање поступка по основу помиловања не подводи се под забрану предвиђену чланом 4. Протокола 7 Конвенције. Тако је Суд у предмету *Маргуш против Хрватске* једногласно прогласио недопуштеним приговор на темељу овог члана, наводећи да је помиловање за дела која представљају тешке повреде права гарантованих чланом 2. и чланом 3. Конвенције неприхватљиво, посебно из разлога јер би помиловање у том случају представљало кршење обавеза државе које проистичу из члана 2. и 3. Конвенције.⁸⁶

⁸¹ Case 35232/11, *Pirttimäki v. Finland*, para. 49-52

⁸² Case 14939/03, *op. cit.*, para. 108

⁸³ Case 48154/99, *Zigarella v. Italy*

⁸⁴ Case 53785/09, *Tomasović v. Croatia*, case 32042/11, *Muslija v. Bosnia and Herzegovina*

⁸⁵ Case 46133/99 and 48183/99, *Smirnova and Smirnova v. Russia*, case 4455/10, *Marguš v. Croatia*, para. 120

⁸⁶ Case 4455/10, *op. cit.*, para. 125-127

Суштински, члан 4. Протокола 7 пружа заштиту појединцу од поновног суђења за дело за које је лице већ правноснажно ослобођено или осуђено, те повреда ове забране постоји чак и онда када је лице у накнадном поступку ослобођено од оптужбе, што је и потврђено у пресуди у предмету *Sergey Zolotukhin против Русије*.⁸⁷

С тим у вези, у пресуди у предмету *А. и Б. Против Норвешке*, Суд наглашава да је најсигурнији начин за осигурање поштовања члана 4. Протокола 7 прописивање спајања свих паралелних поступака у један јединствени поступак, како би се у оквиру једног поступка могли задовољити различити императиви друштва у погледу реакције на спорно дело.⁸⁸ Имајући у виду да према члану 4. Протокола дуплирање поступака не представља *per se* повреду забране двоструке угрожености, задатак тужене државе је да докаже да су два поступка, вођена против подносиоца конкретне представке, „довољно међусобно повезана у нарави и времену“.⁸⁹ Тако, приликом оцене да ли се у конкретном случају може говорити о међусобно повезаним поступцима, Суд разматра да ли различити поступци имају комплементарне циљеве и стога се баве, не само *in abstracto*, већ *in concreto* различитим аспектима друштвеног преступа о којем је реч. Даље, Суд разматра да ли дуалитет поступака о којима је реч представља предвидљиву последицу истог спорног поступања, како у праву, тако и у пракси, као и да ли су поступци о којима је реч вођени на начин којим би се избегло дуплирање прикупљања и оцене доказа, у циљу коришћења чињеница утврђених у једном поступку и у другом. На крају, Суд разматра да ли је санкција изречена у поступку који је први правноснажно окончан узета у обзир у касније правноснажно окончаном поступку, како би се спречило да у крајњој линији лицу о којем је реч буде наметнут превелики терет.⁹⁰

Анализом наведених критеријума, у конкретном случају, Суд је нашао да се поступци вођени против подносиоца представке могу сматрати довољно повезаним, како суштински, тако и временски, да се могу посматрати као део интегралног система санкција по норвешком праву, те да у конкретном случају нема повреде члана 4. Протокола 7.

Ипак, не може се рећи да је такав приступ новина у пракси Европског суда правде. У пресуди у предмету *Oliveira против Швајцарске*⁹¹ из 1998. године, Суд је утврдио да нема повреде члана 4. Протокола 7, иако су против подносиоца представке вођена два

⁸⁷ Case 14939/03, *op. cit.*, para 110

⁸⁸ Case 24130/11 and 29758/11, *A. and B. v. Norway*, para. 130

⁸⁹ *Ibid.*, para. 132

⁹⁰ Case 24130/11 and 29758/11, *op. cit.*, para. 132

⁹¹ Case 25711/94, *op. cit.*

поступка поводом истог догађаја – најпре прекршајни, због неприлагођене брзине у саобраћају, а потом и кривични, због проузроковања тешке телесне повреде из нехата. Своју одлуку, Суд је засновао на чињеници да једно дело може конституисати два одвојена деликта (*conours idéal d'infractions* – идеални стицај кривичних дела), те да различити аспекти једног догађаја могу бити различито квалификовани, у зависности од тога које вредности се штите. У таквим случајевима, према ставу Суда, нема повреде члана 4. Протокола 7, будући да забрана двоструке угрожености подразумева немогућност двоструког вођења поступка за исто дело, а да се у конкретном случају ради о два дела, која су проистекла из истог догађаја.⁹² Суд наводи да је у таквим случајевима најпогодније водити један поступак, међутим, чињеница да су у конкретном случају вођена два одвојена поступка није од значаја, будући да је прекршајна казна урачуната у казну изречену за кривично дело.⁹³

У свом издвојеном мишљењу, судија Репик указао је на недостатке таквог тумачења, наводећи да је „сврха члана 4. Протокола 7 да осигура да судбина оптуженог не буде предмет преиспитивања“.⁹⁴ Решење које је прихваћено у предмету *Gradinger против Аустрије*⁹⁵ прилагођено је потреби остваривања правне сигурности, на тај начин што се искључује могућност заснивања одлуке на темељу правне квалификације дела у националном праву.⁹⁶ Приликом оцене да ли је у конкретном случају дошло до дуплирања поступка и повреде члана 4. Протокола 7, Суд се треба водити догађајем, односно идентитетом чињеница, јер би у супротном, један догађај, променом неких специфичних аспеката, могао довести до покретања више поступака, против истог лица.

Иако је пресуда у предмету *Oliveira против Швајцарске* изазвала бројне полемике у стручној јавности, чини се да је њом постављен темељ за дефинисање критеријума код оцене „довољне међусобне повезаности у нарави и времену“. У основи, и пресуда у предмету *Oliveira против Швајцарске* и пресуда у предмету *А. и Б. против Норвешке* базирају се на премиси да једно дело у себи може садржати елементе више казних дела, те да паралелно вођење више казних поступака не може *per se* представљати повреду

⁹² Case 25711/94, *op. cit.*

⁹³ *Ibid*, para. 27

⁹⁴ Case 25711/94, Dissenting opinion of judge Repik

⁹⁵ Case 15963/90, *Gradinger v. Austria*

⁹⁶ У предмету *Gradinger против Аустрије*, против подносиоца представке вођена су два поступка – најпре кривични због кривичног дела нехатног изазивања тешке саобраћајне несреће са смртним исходом, а затим и прекршајни због војње у алкохолисаном стању. Иако у кривичном поступку није узета у обзир чињеница да је лице одговорно за изазивање саобраћајне несреће било под дејством алкохола, Суд је, супротно одлуци у предмету *Oliveira против Швајцарске*, нашао повреду члана 4. Протокола 7, јер су оба поступка базирана на истом догађају, односно истом понашању.

забране двоструке угрожености, све док се двоструким вођењем поступка учиниоцу дела не ставља превелики „терет“ у погледу врсте и висине запређене казне која му је изречена.

III ЗАБРАНА ДВОСТРУКЕ УГРОЖЕНОСТИ У ПОЗИТИВНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Република Србија потписница је бројних међународних докумената, усвојених у оквиру регионалних и међународних организација, укључујући Међународни пакт о грађанским и политичким правима и Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, са протоколима уз њу, којима је, између осталог, забрана двоструке угрожености сврстана у ранг основних људских права. Имплементацијом наведених докумената, забрана двоструке угрожености подигнута је на ранг основног људског права и у националном праву, док истовремено, она представља и једно од основних процесних начела којима се остварује правна сигурност у кривичном поступку.

Међутим, иако у појединим ратификованим међународним документима забрана двоструке угрожености превазилази границе националне јурисдикције, у Србији је још увек изражена доминација територијалног принципа, што се, између осталог, огледа кроз правило да се у Србији може водити кривични поступак за дело учињено на нашој територији, чак и ако је у иностранству покренут или довршен кривични поступак против тог лица за то дело, уз одобрење Републичког јавног тужиоца.⁹⁷

У начелу, забрани двоструке угрожености у Републици Србији не подлежу само кривична дела, већ и прекршаји и привредни преступи. Међутим, у пракси проблем настаје управо код квалификације одређеног дела, будући да граница између кривичног дела и прекршаја или пак привредног преступа није увек у довољној мери јасна, а понекад је сличност између прописаних деликата изражена у тој мери да се биће прекршаја „утапа“ у биће одређеног „кривичног дела“ или се њихова бића делимично преклапају у погледу неких обележја.⁹⁸ Из тог разлога, неретко се у пракси јавља покретање два поступка против истог лица поводом истог дела, што се коси са суштином забране двоструке угрожености. Међутим, у теорији има схватања да вођење два различита казнена поступка, проистекла из истог догађаја, не представља повреду

⁹⁷ Члан 6, став 4. Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 испр, 107/2005 – испр, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019

⁹⁸ Н. Мрвић-Петровић, Поштовање начела *ne bis in idem* при суђењу за сличне прекршаје и кривична дела, *Журнал за криминалистику и право*, Београд, 2014, стр. 29.

забране двоструке угрожености, јер се истим понашањем могу повредити различите нормe.⁹⁹ С тим у вези, од значаја је одредба члана 63. става 3. Кривичног законика Републике Србије, којом је прописано да се затвор или новчана казна коју је осуђени издржао, односно платио за прекршај или привредни преступ, као и казна или дисциплинска мера лишења слободе коју је издржао због повреде војне дисциплине, урачунава у казну изречену за кривично дело чија обележја обухватају и обележја прекршаја, привредног преступа, односно повреде војне дисциплине.¹⁰⁰ Одредбом става 63. става 2. Кривичног законика не само да је ублажен „терет“ који се ставља учиниоцу дела које у свом бићу истовремено има обележја више казних дела, већ се и указује на распрострањену праксу дуплирања поступака против истог лица поводом истог догађаја.

Како се у теорији наводи, „практични разлози опредељују законодавца да правне последице једног генусно истог „казног неправа“ раздвоји у теже и лакше облике“.¹⁰¹ Због тога су прекршаји, односно привредни преступи, суштински само лакши облици кривичних дела, за које се прописију исте санкције, које се превасходно огледају у лишењу слободе (казна затвора) и новчаној казни. У крајњој линији, разлика између кривичних дела и прекршаја, односно привредних преступа, огледа се у тежини казне која се може изрећи, те је јасно одакле проистичу дилеме у погледу кумулације казних поступака.

Оно што привлачи пажњу јесте регулатива дисциплинских поступака, будући да се казне за дисциплинске преступе начелно разликују од казни које могу бити изречене у случају извршења кривичног дела, односно прекршаја или привредног преступа, због чега се у теорији сматра да једино казне за дисциплинске преступе не могу бити урачунате у казну изречену за тежи јавноправни деликт.¹⁰² С тим у вези, од значаја је одредба члана 143. става 3. Закона о војсци Србије¹⁰³, у којој се наводи да се дисциплински поступак води без обзира на ток кривичног поступка, поступка за утврђивање војне одговорности за привредни преступ или прекршајног поступка. Међутим, како се за поједине повреде војне дисциплине може изрећи казна повезана са

⁹⁹ Б. Зупанчић, *Ne bis in idem* (забрана поновног суђења за исто дело) *la belle dame sans merci*, *op.cit.*, стр. 175; Н. Мрвић-Петровић, Поштовање начела *ne bis in idem* при суђењу за сличне прекршаје и кривична дела, *op.cit.*, стр. 29.

¹⁰⁰ Кривични законик Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019

¹⁰¹ Н. Мрвић-Петровић, Поштовање начела *ne bis in idem* при суђењу за сличне прекршаје и кривична дела, *op.cit.*, стр. 29.

¹⁰² *Ibid.*, стр. 30.

¹⁰³ Закон о војсци Србије, „Службени гласник РС“ бр. 116/2007, 88/2009, 101/2010 – др. закон, 10/2015, 88/2015 – одлука УС, 36/2018, 94/2019 и 74/2021 – одлука УС

лишењем слободe, одредба члана 63. става 3. Кривичног законика упућује и на дисциплинске поступке, што указује на недовољно разграничење казних дела.

1. Забрана двоструке угрожености у Уставу Републике Србије

Уставом Савезне републике Југославије из 1992. године забрана двоструке угрожености први пут подигнута је на ранг уставног начела.¹⁰⁴ Забрану двоструке угрожености југословенско право познавало је и пре доношења Устава из 1992. године, међутим, све до тада, забрана двоструке угрожености била је у домену законске регулативе. Највећи искорак у погледу дејства забране двоструке угрожености огледа се у прописивању могућности понављања поступка после правноснажне пресуде или решења о обустави поступка само у корист окривљеног, што до доношења Устава из 1992. године није био случај, те није било сметњи за понављање поступка и на штету окривљеног.

Устав Републике Србије из 2006. године¹⁰⁵ предвиђа забрану двоструке угрожености у члану 34. ставу 4. којим је предвиђено да нико не може бити гоњен ни кажњен за кривично дело за које је правноснажном пресудом ослобођен или осуђен или за које је оптужба правноснажно одбијена или поступак правноснажно обустављен, нити судска одлука може бити измењена на штету окривљеног у поступку по ванредном правном леку. Истим забранама подлеже и вођење поступка за неко друго кажњиво дело, док је понављање поступка, према члану 34. ставу 5. Устава, изузетно допуштено, у складу са казним прописима, и то уколико се открију докази о новим чињеницама које су, да су биле познате у време суђења, могле битно да утичу на исход поступка, или уколико је у ранијем поступку дошло до битне повреде која је могла утицати на његов исход.

Из такве формулације одредбе може се закључити да Устав Републике Србије из 2006. године не само да респектује међународне стандарде, већ их и надмашује, будући да већина међународних докумената дејство забране двоструке угрожености везује за правноснажне осуђујуће и ослобађајуће пресуде, док Устав Републике Србије дејство забране двоструке угрожености проширује и на пресуду којом се оптужба одбија и одлуке о обустави поступка. Искорак у односу на међународну регулативу представља и забрана истовременог или сукцесивног покретања и вођења неког другог „казненог поступка“,

¹⁰⁴ Члан 28. Устава Савезне републике Југославије, „Службени лист СРЈ“, бр. 1/92

¹⁰⁵ Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“ бр. 98/2006 и 115/2021

чиме је Устав Републике Србије у потпуности усклађен не само са регулативом међународних докумената, већ и са стандардима које је у својој пракси поставио Европски суд за људска права.

Ипак, Устав не предвиђа апсолутно дејство забране двоструке угрожености. Формулација става 5. члана 34. упућује на допуштеност ванредних правних лекова у корист окривљеног што представља одступање од забране двоструке угрожености у корист принципа истине. Међутим, формулација наведеног члана садржи извесне језичке мањкавости, које се пре свега огледају у чињеници да се као разлог за понављање поступка предвиђа откриће нових чињеница, а не новооткривених. Осим тога, остаје нејасно да ли се битне повреде на које Устав упућује односе на примену материјалног права, или се пак односе на повреде одредаба поступка. Ипак, како Устав упућује на казнене прописе, ови недостаци донекле су отклоњени процесним законодавством.

2. Забрана двоструке угрожености у Законику о кривичном поступку Републике Србије

Начело *ne bis in idem* садржано је у члану 4. Законика о кривичном поступку Републике Србије (у даљем тексту: ЗКП)¹⁰⁶, којим је прописано да нико не може бити гоњен за кривично дело за које је одлуком суда правноснажно ослобођен или осуђен или за које је оптужба правноснажно одбијена или је поступак правноснажно обустављен као и да правноснажна судска одлука не може бити измењена на штету окривљеног. Из такве формулације одредбе проистиче да ЗКП, као и Устав Републике Србије из 2006. године, штити појединца не само од поновног суђења, већ од поновног гоњења и кажњавања, међутим, иако одлука суда не може бити измењена на штету окривљеног, језичким тумачењем одредбе долази се до закључка да ванредни правни лекови могу бити изјављени и на штету окривљеног. У том случају, према формулацији одредбе, када се утврди да је ванредни правни лек основан, одлука суда има декларативно дејство.¹⁰⁷

Непостојање могућности поновног покретања кривичног поступка и онда када ствар није правноснажно мериторно решена, иде у прилог окривљенима против којих је кривични поступак обустављен или је оптужба одбијена из формалних разлога.¹⁰⁸ Тако је окончање кривичног поступка без мериторног одлучивања могуће због материјалних

¹⁰⁶ Законик о кривичном поступку Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС

¹⁰⁷ С. Бован, Методски потенцијали херменеутичког прагматизма у разумевању и примени начела *ne bis in idem*, *Crimen*, бр. 1, 2014, стр. 63

¹⁰⁸ С. Кнежевић, *Кривично процесно право општи део*, *op. cit.*, стр. 104.

разлога као што су амнестија, застарелост и непостојање оправдане сумње,¹⁰⁹ али и због околности које су формалног, отклоњивог карактера, као што је непостојање захтева овлашћеног тужиоца или потребног одобрења за кривично гоњење.¹¹⁰ Ипак, ЗКП прави разлику између неотклоњивих и отклоњивих сметњи, те се у случају постојања отклоњивих сметњи у фази истраге доноси решење о прекиду, уместо решења о обустави.¹¹¹ У поступку испитивања оптужнице, онда када веће установи да нема захтева овлашћеног тужиоца, потребног предлога или одобрења за кривично гоњење, или да постоје друге околности које привремено спречавају гоњење, уместо решења о обустави поступка, односно пресуде којом се оптужба одбија, доноси се решење којим се одбацује оптужница или приватна тужба. На тај начин, направљена је дистинкција између одлука којима се окончава кривични поступак без мериторног решавања у случају постојања неотклоњивих сметњи, када је примена забране двоструке угрожености оправдана, и одлука којима се окончава кривични поступак без мериторног решавања у случају постојања отклоњивих сметњи, када нема услова за примену забране двоструке угрожености.

С тим у вези, има мишљења да забраном двоструке угрожености треба обухватити искључиво мериторне судске одлуке.¹¹² Такав став заснован је на чињеници да су неотклоњиве сметње саме по себи непремостива препрека за даље кривично гоњење, те је проширење дејства забране двоструке угрожености и на ове случајеве сувишно.

Са друге стране, поставља се питање да ли забрани двоструке угрожености подлеже привремено одлагање кривичног гоњења применом начела опортунитета,¹¹³ када, у случају да осумњичени испуни обавезе које су му наложене, јавни тужилац доноси решење о одбацивању кривичне пријаве, које није обухваћено наведеном формулацијом члана 4. ЗКП-а. Другим речима, иако је на овај начин ствар фактички решена у меритуму, осумњиченог не би штитило дејство принципа *ne bis in idem*,¹¹⁴ што указује на неадекватну регулативу принципа забране двоструке угрожености у важећем законодавству.

¹⁰⁹ Члан 338. став 1. тачка 2. и члан 422. став 1. тачка 3. Законика о кривичном поступку

¹¹⁰ Члан. 339. став 2. Законика о кривичном поступку

¹¹¹ Члан 307. Законика о кривичном поступку

¹¹² И. Илић, И. Милић, Начело *ne bis in idem* у казненом праву Републике Србије, *op. cit.*, стр. 58

¹¹³ Члан 283. Законика о кривичном поступку

¹¹⁴ И. Илић, И. Милић, Начело *ne bis in idem* у казненом праву Републике Србије, *op. cit.*, стр. 58

3. Забрана двоструке угрожености у Закону о прекршајима

Забрана поновног суђења у истој ствари предвиђена је чланом 8. Закона о прекршајима Републике Србије,¹¹⁵ којим је прописано да се никоме не може поново судити нити му може поново бити изречена прекршајна санкција за прекршај о коме је правноснажно одлучено у складу са законом. Из такве формулације одредбе проистиче да Закон о прекршајима пружа мању заштиту појединцу него што то чини ЗКП, који осим заштите од поновног суђења и кажњавања, пружа заштиту и од поновног гоњења за исто дело. Језичким тумачењем одредбе долази се до закључка да се забрана двоструке угрожености не везује само за судске мериторне одлуке, већ и за процесне, међутим, остаје нејасно да ли је законодавац имао на уму забрану поновног суђења било ком лицу за прекршај о коме је већ правноснажно одлучено или забрану поновног суђења лицу које је већ правноснажно осуђено или ослобођено, или против кога је поступак правноснажно обустављен. Полазећи од суштине забране двоструке угрожености, може се закључити да се забрана поновног суђења у смислу Закона о прекршајима односи на поновно суђење лицу против кога је за исти прекршај поступак већ правноснажно окончан. Ипак, како би се отклониле нелогичности и недоумице у погледу примене забране двоструке угрожености, потребно је изменити Закон о прекршајима и одредбе члана 8. прилагодити Уставним гаранцијама.

Искорак у односу на решење дато у ЗКП-у представља одредба члана 8. става 3. Закона о прекршајима којом је предвиђено да се против учиниоца прекршаја, који је у кривичном поступку правноснажно оглашен кривим за кривично дело које обухвата и обележја прекршаја, не може покренути прекршајни поступак за исто дело, а уколико је покренут или је у току, не може се наставити и довршити. Такође, одредбом члана 8. става 4. Закона о прекршајима предвиђено је да се против учиниоца прекршаја који је у поступку по привредном преступу правноснажно оглашен одговорним за привредни преступ који обухвата и обележја прекршаја не може покренути прекршајни поступак за исто дело, а уколико је покренут или је у току, не може се наставити и довршити.

На тај начин, законодавац је дејство забране двоструке угрожености проширио и на остале казнене поступке, прихватајући правило *idem factum*.

¹¹⁵ Закон о прекршајима, „Службени гласник РС“, бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016 – одлука УС, 91/2019, 91/2019 – др. закон и 112/2022 – одлука УС

4. Забрана двоструке угрожености у Закону о привредним преступима

Важећи Закон о привредним преступима донет је још 1985. године, у време када је забрана двоструке угрожености била регулисана искључиво на нивоу закона. Међутим, Закон о привредним преступа предвиђа забрану двоструке угрожености само у једном члану којим је предвиђено да се одговорно лице које је правноснажно оглашено кривим за кривично дело које има обележја привредног преступа неће казнити за привредни преступ.¹¹⁶ Из тако постављене формулације одредбе може се закључити да забрани двоструке угрожености подлеже само поновно покретање поступка против одговорног лица које је правноснажно оглашено кривим, док се, *argumentum a contrario*, може закључити да је у свим осталим случајевима поновно покретање поступка дозвољено, што се коси са суштином ове забране.

Уколико се вежемо за одредбе Закона о привредним преступима које упућују на сходну примену закона којим се уређује кривични поступак, можемо рећи да је забрана двоструке угрожености у поступку поводом привредних преступа регулисана на исти начин као и у кривичном поступку, међутим, треба имати у виду чињеницу да Закон о привредним преступима упућује на одредбе закона којим се уређује кривични поступак, а који је одавно престао да важи. С тим у вези, неопходно је изменити Закон о привредним преступима, како би се, између осталог, регулатива забране двоструке угрожености у погледу привредних преступа усагласила са важећим Уставом, али и са прихваћеним међународним стандардима.

IV ПРИМЕНА ЗАБРАНЕ ДВОСТРУКЕ УГРОЖЕНОСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

1. Забрана двоструке угрожености у контексту кумулације казних поступака у праву Републике Србије – пракса националних судова

Иако судска пракса није извор права у Републици Србији, ставови Врховног суда (раније Врховни касациони суд)¹¹⁷, као највишег суда у Републици Србији, као и ставови Уставног суда, у пракси имају великог утицаја на одлучивање у сличним предметима.

¹¹⁶ Закон о привредним преступима, „Сл. Лист СФРЈ“, бр 4/77, 36/77 – испр., 14/85, 10/86 (пречишћен текст), 74/87, 57/89 и 3/90 и „Сл. Лист СРЈ“, бр. 27/92, 16/93, 31/93, 41/93, 50/93, 24/94, 28/96 и 64/2001 и „Сл. гласник РС“, бр. 101/2005 – др. закон

¹¹⁷ Иако се у пракси задржао назив Врховни касациони суд, Актом о промени Устава, који је усвојен на Осмој посебној седници Народне скупштине Републике Србије, одржаној 30. 11. 2021. године, а потврђен на републичком референдуму одржаном 16. 1. 2022. године, између осталог, промењен је назив највишег суда у Републици Србији у Врховни суд.

Још је у пресуди у предмету УЖ-1285/2012 од 26. марта 2014. године,¹¹⁸ Уставни суд указао да је приликом оцене навода из уставне жалбе о повреди права на правну сигурност у казненом праву из члана 34. става 4. Устава, потребно утврдити најпре да ли су оба поступка која су вођена против подносиоца уставне жалбе вођена за дело које по својој природи представља кажњиво дело, односно да ли су казне по својој природи биле казненоправне. Затим је потребно одредити појам *idem*, односно да ли су дела због којих се подносилац гони иста и на крају, потребно је утврдити да ли је постојала двострукост поступка - *bis*. Такав приступ Уставног суда одговара приступу Европског суда за људска права, који је у својој пракси изнедрио критеријуме за одређивање појма „кривичног поступка“ – *тзв. Енгел критеријуме*, којима је дејство забране двоструке угрожености проширено и на остале казнене поступке, осим кривичног. У наведеном случају, подносилац уставне жалбе истакао је да му је повређено право на правну сигурност у казненом праву, из члана 34. става 4. Устава Републике Србије, као и право из чл. 4. Протокола 7 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, јер је поводом истог догађаја осуђен два пута, и то први пут од стране Прекршајног суда у Нишу за прекршај из члана 6. става 3. тада важећег Закона о јавном реду и миру, а други пут од стране Основног суда у Нишу, због кривичног дела увреда у стицају са кривичним делом лака телесна повреда и због прекршаја. Приликом оцене навода из уставне жалбе, Уставни суд је најпре утврдио да су оба случаја радило о поступцима који су по својој природи казнени, што проистиче из чињенице да је одредба члана 6. става 3. Закона о јавном реду и миру, како се наводи у образложењу пресуде, „усмерена према свим грађанима и да се њоме грађани штите од непристојног и дрског вређања, па у извесном смислу и од физичких насртаја других особа, а које вредности и интереси, несумњичиво, спадају у сферу заштите кривичног права“. У вези са одређивањем појма *idem*, Уставни суд је навео да је питање утврђивања идентитета дела кључно, будући да се једним друштвено неприхватљивим понашањем, како се наводи у образложењу, „могу истовремено угрозити различита заштићена добра, те остварити обележја два или више кажњивих дела која могу бити у надлежности истог или различитих органа гоњења исте државе“. Уставни суд посебно наглашава да се прешироко тумачење начела *ne bis in idem* коси са заштитом темељних друштвених вредности и сврхом која се остварује различитим казним поступцима. Међутим, Уставни суд у овој пресуди ипак прихвата приступ *idem factum*, који је прихваћен у предмету Европског суда за људска права *Sergey*

¹¹⁸ Пресуда Уставног суда УЖ – 1285/2018 од 26. 3. 2014. године, „Службени гласник РС“, број 45/14

Zolotukhin protiv Rusije.¹¹⁹ С тим у вези, Уставни суд је нашао да су у конкретном случају постоји идентитет чињеничног стања, те да се ради о истом делу, без обзира на чињеницу што биће прекршаја који је стављен на терет подносиоцу уставне жалбе не подразумева наношење телесних повреда. Овакав закључак, Уставни суд засновао је на чињеници да је Прекршајни суд утврдио да је подносилац уставне жалбе крив и за наношење телесних повреда. Међутим, Уставни суд наводи да се прекршајни судови морају ограничити на утврђивање оних чињеница које чине биће прекршаја, док утврђивање чињеница битних за постојање кривичног дела мора бити препуштено кривичном суду. Другим речима, повреда начела *ne bis in idem* према ставу Уставног суда постоји само онда када прекршајни судови прекораче своју надлежност и када зађу у утврђивање оних чињеница које нису од значаја за постојање прекршаја, јер, како се наводи у образложењу, „један у основи јединствен догађај, који започиње као ремећење јавног реда и мира, а завршава као повреда телесног интегритета, може се временски и садржински сагледати као две засебне целине, односно као два различита чињенична стања“. Због тога Уставни суд уводи тзв. „корективне критеријуме“, и то идентитет заштићеног добра и тежине последица дела и идентитет санкције. Анализом наведених критеријума, Уставни суд је у конкретном случају нашао да у наведеним поступцима не само да постоји идентитет чињеница, већ и идентитет заштићеног добра и тежине последица дела, као и идентитет санкција, као и да је несумњиво дошло до понављања поступка, будући да је у време доношења одлуке Основног суда у Нишу, прекршајни поступак био правноснажно окончан. На темељу свега напред наведеног, Уставни суд нашао је да је уставна жалба подносиоца основана, те је поништио пресуду Апелационог суда у Нишу Кж. Бр. 2334/11 од 7. октобра 2022. године.

У новијој пракси Уставног суда, од посебног је значаја пресуда у предмету УЖ-3312/2016 од 5. априла 2018. године, којим је одбијена као неоснована уставна жалба изјављена против пресуде Вишег суда у Крушевцу у предмету Кж1. 15/16 од 4. марта 2016. године, којом је подносилац уставне жалбе правноснажно оглашен кривим због учињеног дела фалсификовање исправе и осуђен на казну затвора у трајању од четири месеца.¹²⁰ У наведеном случају, подносилац уставне жалбе, навео је да је за исто дело осуђен два пута, најпре у прекршајном поступку, а затим и у кривичном, те је предложио да Уставни суд поништи оспорену пресуду. Приликом одлучивања у конкретном случају, Уставни суд се водио пресудом *А. и Б. против Норвешке*, где је Европски суд за људска

¹¹⁹ Case 14939/03, *op. cit.*

¹²⁰ Пресуда Уставног суда УЖ-3312/2016 од 5. 4. 2018. године, „Службени гласник РС“, бр. 38/2018

права, спровео тест „довољно уске повезаности поступака у садржинском и временском смислу“. Испитујући основаност уставне жалбе, Уставни суд је најпре утврдио да се ради о поступцима који су по својој природи казнени, те да се чињенични основ дела мора сматрати битно истим у смислу члана 34. става 4. Устава. Такође, Уставни суд је закључио да је неспорно дошло до дуплирања поступака, будући да је прекршајни поступак правноснажно окончан пре окончања кривичног поступка. Ипак, за разлику од раније праксе Уставног суда, где се одлука заснивала искључиво на чињеници да се ради о казним поступцима, заснованим на истом чињеничном стању, у овом случају Уставни суд применио је и тест повезаности поступака у садржинском и временском смислу. Применом критеријума из пресуде *А. и Б. против Норвешке*, Уставни суд је оценио да подносилац уставне жалбе није претрпео било какву несразмерну штету или неправду због вођења два поступка и санкционисања различитим санкцијама, те да је у конкретном случају између прекршајног и кривичног поступка постојала довољно блиска повезаност у садржинском и временском погледу, због чега се може сматрати да представљају део јединствене целине. Сходно томе, у конкретном случају не може се говорити о повреди забране двоструке угрожености.

Када је реч о новијој пракси Врховног суда Србије може се закључити да Врховни суд има два приступа приликом оцене да ли је у конкретном случају дошло до повреде забране двоструке угрожености. У првом случају, Врховни суд полази од стандарда Европског суда за људска права постављених у предмету *Sergey Zolotukhin против Русије*, прихватајући приступ *idem factum*, односно идентитет чињеничног стања. У другом случају, Врховни суд полази од теста довољно уске повезаности поступака у садржинском и временском смислу, који је Европски суд за људска права применио у предмету *А. и Б. против Норвешке*. У том смислу, пракса Врховног суда не разликује се од праксе Уставног суда. Међутим, дуалитет приступа доводи до различитих одлука у сличним предметима, што се коси са основним постулатима правне сигурности.

Прихватајући приступ *idem factum*, Врховни касациони суд је у предмету Кзз 400/2021¹²¹, усвојио као основан захтев за заштиту законитости и преиначио правноснажне пресуде Основног суда у Горњем Милановцу К. бр. 124/20 од 2. октобра 2020. године и Вишег суда у Чачку Кж1. бр. 154/20 од 11. јануара 2021. године. У конкретном случају, против окривљеног вођена су два кривична поступка поводом истог догађаја, најпре по приватној кривичној тужби због продуженог кривичног дела увреда,

¹²¹ Пресуда Врховног касационог суда Кзз 400/2021 од 15. 4. 2021. године, доступна на: <https://www.vrh.sud.rs/sr>

који је правноснажно обустављен, а затим и поступак због кривичног дела угрожавање сигурности. Како је по оцени Врховног касационог суда чињенични опис радњи кривичног дела угрожавање сигурности у конкретном случају одговарао чињеничном опису прве радње продуженог кривичног дела увреда, може се сматрати да се ради о истом делу, различито квалификованом. Како се наводи у образложењу пресуде, чињенични описи наведених кривичних дела односе се на истог окривљеног, на исти животни догађај који се одиграо у исто време, на истом месту, према истом оштећеном и са битно истоветним радњама окривљеног које су нераскидиво повезане, те је у конкретном случају повређено начело *ne bis in idem*.¹²²

Такав приступ Врховни касациони суд заузео је и у предмету Кзз 1342/2021¹²³, иако је, супротно претходном примеру, у наведеном случају захтев за заштиту законитости одбијен као неоснован. У конкретном случају, против окривљеног вођена су два поступка, најпре прекршајни, у којем је окривљени ослобођен одговорности због прекршаја који се састоји у небележавању животиња у складу са Законом о ветеринарству. Потом је поводом истог догађаја против окривљеног покренут кривични поступак због кривичног дела кријумчарење у саизвршилаштву у покушају, у којем је донета осуђујућа пресуда. Међутим, за разлику од претходног примера, Врховни касациони суд утврдио је да је у конкретном случају чињенични опис прекршаја у битном различит од чињеничног описа кривичног дела, те да се у том смислу не може говорити о идентитету дела у контексту забране двоструке угрожености.

Насупрот томе, у најновијој пракси, у предмету Кзз 1340/2023,¹²⁴ Врховни суд се водио стандардима постављеним у предмету *A. и Б. против Норвеишке*, наставши да у конкретном случају нема повреде забране двоструке угрожености. Такав став, Врховни суд засновао је на чињеници да су се у једном животном догађају остварила обележја два различита деликта која се могу посматрати као део јединственог поступка. Како се наводи у образложењу пресуде, „прекршајна санкција представља реакцију на то што окривљени описаном радњом нарушава јавни ред и мир и представља средство одвраћања од непридржавања прописа којима се штити јавни ред и мир, док кривична

¹²² Исти приступ Врховни касациони суд користио је и у предмету Кзз 241/2022, у којем су против окривљеног вођена два поступка – најпре прекршајни због прекршаја из члана 9. става 3. Закона о јавном реду и миру, који је правноснажно обустављен услед наступања застарелости за вођење прекршајног поступка, а затим и кривични, због кривичног дела увреда. Како су чињенице у оба поступка чиниле просторно, временско и садржајно нераскидиво јединство, Врховни касациони суд је закључио да се ради о истом делу, те да је повређено начело *ne bis in idem*.

¹²³ Пресуда Врховног касационог суда Кзз 1342/2021 од 27.01.2022. године доступна на: <https://www.vrh.sud.rs/sr>

¹²⁴ Пресуда Врховног суда Кзз 1340/2023 од 20.02.2024. године доступна на: <https://www.vrh.sud.rs/sr>

санкција није само средство одвраћања, већ има и сврху кажњавања за радње које нису обухваћене радњом прекршаја“. Могућност кумулативног изрицања висине различитих казни морала је бити предвидива за окривљеног. Осим тога, радња извршења кривичног дела и радња извршења прекршаја имале су различите последице, те се из тог разлога не може говорити о повреди начела *ne bis in idem*.

Иако се чини да је пракса Уставног суда Србије, као и пракса Врховног суда, усклађена са стандардима Европског суда за људска права, у пракси је било случајева у којима је утврђена повреда права гарантованог чланом 4. Протокола 7 у контексту кумулације прекршајног и кривичног поступка.

Тако је у предмету *Миленковић против Србије*, Европски суд за људска права утврдио повреду члана 4. Протокола 7.¹²⁵ У конкретном случају, против подносиоца представке вођена су два поступка пред националним судовима – најпре прекршајни због прекршаја из члана 6. става 3. Закона о јавном реду из 1992. године, у којем је подносиоцу представке изречена новчана казна, а затим и кривични због кривичног дела nanoшења тешке телесне повреде, у којем је подносилац пресуде осуђен на казну затвора у трајању од три месеца, након чега је, на свој захтев, амнестиран од стране Основног суда у Лесковцу.

Своју одлуку у наведеном предмету, Суд је засновао на чињеници да су оба поступка у конкретном случају проистекла из суштински истог чињеничног стања, без обзира на то што дефиниција прекршаја према члану 6. ставу 3. Закона о јавном реду из 1992. године не садржи, као таква, nanoшење телесне повреде.¹²⁶ Имајући у виду да је подносилац представке осуђен у прекршајном поступку који се може упоредити са кривичним поступком „у оквиру аутономног значења овог израза према Конвенцији“, након чега је осуђен и у кривичном поступку, за дело које се односи на исто понашање и суштински исте чињенице, те да Уставни суд није применио начела утврђена у предмету *Zolotukhin против Русије* да би тиме исправио ситуацију, Суд је закључио да је у конкретном случају дошло до повреде члана 4. Протокола 7,¹²⁷ као и да чињеница да је подносилац представке касније амнестиран није од значаја.¹²⁸

Супротно томе, у предмету *Стаменковић против Србије*,¹²⁹ Европски суд за људска права пошао је од стандарда постављених у предмету *А. и Б. против Норвешке*.

¹²⁵ Case 48197/06, *Milenković v. Serbia*

¹²⁶ Case 48197/06, *op. cit.*, para. 41

¹²⁷ *Ibid*, para. 48.

¹²⁸ *Ibid*, para. 47-48

¹²⁹ Case 30009/15, *Stamenković v. Serbia*

У конкретном случају, против подносиоца представке вођена су два поступка пред националним судовима поводом истог догађаја – прекршајни, због нарушавања јавног реда и мира, између осталог, јер је подносилац представке ударио песницом оштећеног, а потом и кривични због кривичног дела наношење тешких телесних повреда. Приликом оцене довољно уске повезаности поступака у садржинском и временском смислу, Суд је нашао да поступци нису вођени паралелно, те да се због велике временске дистанце не може утврдити постојање довољно блиске везе у садржинском и временском смислу. Сходно томе, Суд је нашао повреду члана 4. Протокола 7.

У својој пракси, национални судови се несумњиво воде праксом Европског суда за људска права. Предмети *Миленковић против Србије* и *Стаменковић против Србије* указују на то да пракса националних судова ипак није у потпуности усклађена са праксом Европског суда за људска права, међутим, разлог за то делимично треба тражити и у неуједначеној пракси самог Европског суда за људска права. Применом различитих критеријума, врло често се може доћи до различитог закључка. Прихватање приступа *idem factum* иде у прилог правној сигурности, будући да се тиме у потпуности занемарује правна квалификација дела. С друге стране, прихватањем чињенице да један догађај може конституисати више деликта, чијом се инкриминацијом штите различите вредности, релативизује се дејство забране двоструке угрожености у корист сувереног права државе на кажњавање. Тежња да се постигне баланс резултирала је дуалитетом приступа, који у крајњој линији доводе до различитих судских одлука.

2. Ограничења забране двоструке угрожености у позитивном праву Републике Србије

Дејство забране двоструке угрожености у позитивном праву Републике Србије ограничено је, пре свега, територијалним принципом. Иако је Република Србија ратификовала Европску конвенцију о међународном важењу кривичних пресуда¹³⁰ и Европску конвенцију о преносу поступка у кривичним стварима,¹³¹ забрана двоструке угрожености задржала је претежно унутрашњи карактер, на шта упућује и одредба члана 6. става 4. Кривичног законика. Међутим, уколико је кривично дело учињено у иностранству, кривично гоњење се неће предузети уколико је учинилац у потпуности издржао казну на коју је у иностранству осуђен или је правноснажном пресудом

¹³⁰ Закон о потврђивању Европске конвенције о међународном важењу кривичних пресуда, са додацима, „Сл. лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 13/2002 и „Сл. лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 18/2005

¹³¹ Закон о потврђивању Европске конвенције о преносу поступка у кривичним стварима, „Сл. лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 10/2001

ослобођен, као и онда када му је казна застарела или опроштена. Такође, кривично гоњење се неће предузети и онда када је према неурачунљивом учиниоцу у иностранству извршена одговарајућа мера безбедности и у случају да изостане захтев оштећеног за кривично гоњење за дело за које је према страном закону такав захтев потребан.¹³² Са друге стране, одредбом члана 11. Кривичног законика прописано је да се притвор и друго лишење слободе у вези са кривичним делом, лишење слободе у току поступка изручења, као и казна коју је учинилац издржао по пресуди иностраног или међународног кривичног суда, урачунава у казну коју изрекне домаћи суд за исто кривично дело, а ако казне нису исте врсте, урачунавање се врши по оцени суда. Таквом одредбом, експлицитно је дата могућност понављања поступка правноснажно окончаног пред иностраним или међународним кривичним судом, уз ограничење у погледу изрицања казне. На темељу тог члана, против нашег држављанина, претходно осуђеног у Хрватској, 2010. године покренут је поступак пред Вишим судом у Београду због кривичног дела ратног злочина. У том случају, како се наводи у образложењу пресуде, не може се говорити о повреди начела *ne bis in idem*, јер окривљени који је држављанин Републике Србије казну није издржао, нити је правноснажном пресудом ослобођен, нити је казна застарела.¹³³

Ипак, када је реч о тешком кршењу међународног права, забрана двоструке угрожености добија међународно дејство. Статут Међународног кривичног суда, као и Статут Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију забрањују поновно вођење поступка пред националним судовима за дело за које је већ суђено пред Међународним кривичним судом, односно Међународним трибуналом за бившу Југославију. Међутим, чак и у том случају, забрана двоструке угрожености нема апсолутно дејство, већ она важи само у једном смеру – док пред националним судовима није дозвољено понављање поступка, остављена је могућност поновног вођења поступка против истог лица за исто дело пред Међународним кривичним судом, односно Међународним трибуналом за бившу Југославију.

У позитивном праву Републике Србије, дејство забране двоструке угрожености релативизовано је и могућношћу изјављивања ванредних правних лекова. Другим речима, правноснажну судску одлуку могуће је побијати и након правноснажности, што

¹³² Члан 10. Кривичног законика

¹³³ Пресуда Апелационог суда у Београду – Одељења за ратне злочине Кж1 По2 9/10 од 19. јануара 2011. и пресуда Вишег суда у Београду – Одељења за ратне злочине К. По2 36/10 од 15. јуна 2010. године, *Билтен Вишег суда у Београду* 1/2011, стр. 26-27

представља изузетак од важења начела *ne bis in idem*.¹³⁴ Такво одступање у ставу 4. члана 34. предвиђа и Устав Републике Србије, наводећи да се одлука не може изменити „на штету окривљеног у поступку по ванредном правном леку“. Забрана измене правноснажне судске одлуке на штету окривљеног предвиђена је и чланом 4. ставом 2. ЗКП-а. Међутим, за разлику од раније регулативе, важећи ЗКП не предвиђа понављање поступка у случају када је кривични поступак окончан решењем, иако је у пракси Врховног суда Србије прихваћено да је решење којим се изричу мере безбедности обавезног лечења и чувања у здравственој установи и на слободи, одлука којом се мериторно окончава кривични поступак.¹³⁵ Тако је у члану 473. важећег ЗКП-а наведено да се кривични поступак, завршен правноснажном пресудом може поновити само у корист окривљеног. Разлоге за понављање поступка можемо поделити у три групе¹³⁶ – оне који се односе на саму пресуду (уколико је пресуда заснована на лажној исправи или на лажном исказу и уколико је до пресуде дошло услед извршења кривичног дела од стране лица које је водило поступак)¹³⁷, оне који се односе на нове чињенице и доказе (уколико се изнесу нове чињенице или се поднесу нови докази који су у вези са ранијим чињеницама или доказима могли довести до другачијег исхода)¹³⁸ и оне који се односе на повреду начела *ne bis in idem* и контрадикторност одлуке.¹³⁹

Забрана измене правноснажне одлуке предвиђена је и чланом 493. ЗКП-а, у којем се наводи да ће Врховни касациони суд пресудом утврдити да постоји повреда закона не дирајући у правноснажност одлуке ако усвоји захтев за заштиту законитости који је поднет на штету окривљеног. Таквом одредбом дата је могућност изјављивања ванредног правног лека и на штету окривљеног, у случају када је правноснажном одлуком или одлуком у поступку који је претходио њеном доношењу повређен закон или је примењен закон за који је одлуком Уставног суда утврђено да није у сагласности са Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима, као и онда када је повређено или ускраћено људско право и слобода окривљеног или другог учесника у поступку.¹⁴⁰ Све то представља одступање од забране двоструке угрожености, међутим, како је изјављивање ванредних правних лекова

¹³⁴ И. Илић, Нове чињенице и нови докази као основ за понављање кривичног поступка, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* бр. 83, Ниш, 2019, стр. 198;

¹³⁵ Ibid

¹³⁶ Ibid, стр. 200-201;

¹³⁷ Члан 473. став 1. тачка 1 и 2 Законика о кривичном поступку

¹³⁸ Члан 473. став 1. тачка 3, 5, 6 и 7 Законика о кривичном поступку

¹³⁹ Члан 473. став 1. тачка 4 Законика о кривичном поступку

¹⁴⁰ Члан 485. Законика о кривичном поступку

дозвољено само изузетно, у случајевима предвиђеним законом, може се закључити да се тиме у битној мери не нарушава правна сигурност грађана.

V ЗАБРАНА ДВОСТРУКЕ УГРОЖЕНОСТИ У ЗЕМЉАМА БИВШЕ СФРЈ

Забрана двоструке угрожености предвиђена је не само међународним правним актима регионалног и универзалног карактера, већ и кривичнопроцесним законодавствима. Осим европских законодавства, забрану двоструке угрожености познаје и право Сједињених Америчких Држава,¹⁴¹ те се у том смислу може рећи да је начело *ne bis in idem* начело универзалног карактера.

Када је реч о земљама бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (у даљем тексту: СФРЈ), уочавају се сличности у регулативи забране двоструке угрожености, уз извесне разлике у ограничењима. Сличност у законским решењима може се приписати чињеници да су се законодавства држава у региону развијала на заједничком темељу, при чему су поједини закони из периода СФРЈ, са извесним изменама и допунама, опстали до данас.

Ипак, имајући у виду да су Република Словенија и Република Хрватска чланице Европске Уније и потписнице Шенгенског споразума, дејство забране двоструке угрожености треба сагледати и у контексту одредби Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума и Повеље Европске Уније о основним правима, којима је забрана двоструке угрожености добила транснационални карактер.

1. Забрана двоструке угрожености у казненом законодавству Републике Словеније

Забрана поновног суђења у истој ствари предвиђена је чланом 31. Устава Републике Словеније, којим је прописано да нико не може бити поново осуђен, нити кажњен за кривично дело за које је кривични поступак правноснажно обустављен или је оптужба правноснажно одбијена, или је правноснажном пресудом осуђен или ослобођен.¹⁴² Из такве формулације одредбе проистиче да Устав Републике Словеније, као и Устав Републике Србије, штити појединца не само од поновног суђења и кажњавања у случајевима када је поступак правноснажно мериторно окончан, већ и у случају када је

¹⁴¹ В. Бајовић, *Процесноправни значај општепознатих чињеница и чињеница утврђених у правноснажним судским одлукама*, *op. cit.*, стр. 242

¹⁴² Устав Републике Словеније (Ustava Republike Slovenije), *Државни Збор Републике Словеније*, Љубљана, 2011

поступак правноснажно обустављен или је оптужба правноснажно одбијена, чиме су надмашени међународни стандарди у погледу дејства начела *ne bis in idem*.

На сличан начин, забрана двоструке угрожености прописана је у члану 10. ставу 1. Закона о кривичном поступку Републике Словеније,¹⁴³ у којем се наводи да нико не може бити гоњен и кажњен за кривично дело за које је правноснажном судском одлуком ослобођен или осуђен или је против њега правноснажно обустављен кривични поступак или је оптужба против њега правноснажно одбачена. Ставом 2. истог члана предвиђено је да се судска одлука у поступку по ванредном правном леку може преиначити само у корист осуђеног, те се може закључити да је забрана двоструке угрожености у позитивном праву Републике Словеније регулисана на готово идентичан начин као у праву Републике Србије.

Ипак, за разлику од Србије, Словенију, као чланицу Европске Уније, обавезују одредбе Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума, којом је забрана двоструке угрожености подигнута на међународни ниво. На обавезу поштовања одредби Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума и Повеље Европске Уније о основним правима упућује и члан 8. Устава Републике Словеније којим је прописано да закони и други прописи морају бити у складу са општепризнатим принципима међународног права и међународним уговорима који обавезују Словенију, као и да су ратификовани и објављени уговори директно применљиви. Тиме је у правном систему Републике Словеније успостављен примат међународног права, међутим, поједине одредбе важећег Кривичног законика супротне су члану 54. Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума. Тако су чланом 14. важећег Кривичног законика предвиђена два случаја у којима се дозвољава покретање кривичног поступка за кривично дело за које је кривични поступак у иностранству већ покренут или чак правноснажно окончан, уз одобрење (дозволу) Министра правде и уз упозорење под којим условима се са новим кривичним поступком не повређује забрана поновног суђења у истој ствари.¹⁴⁴

Такође, дејство забране двоструке угрожености релативизовано је и одредбом става 1. члана 11а Закона о прекршајима ЗП-1 којим је предвиђено да се против учиниоца, који је у кривичном поступку био проглашен кривим због почињеног кривичног дела са знацима прекршаја, не води поступак због прекршаја и не изричу му се санкције за

¹⁴³ Закон о кривичном поступку (*Zakon o kazenskem postopku*), *Uradni list RS*, št. 176/21 – uradno prečišćeno besedilo, 96/22 – odl. US, 2/23 – odl. US in 89/23 – odl. US

¹⁴⁴ Кривични законик КЗ-1 (*Kazenski zakonik KZ-1*), *Uradni list RS*, št. 50/12 – uradno prečišćeno besedilo, 54/15, 6/16 – popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP in 16/23

прекршај.¹⁴⁵ *Argumentum a contrario*, против лица осуђеног у прекршајном поступку може се покренути кривични поступак, на шта упућује и члан 56. КЗ-1 који предвиђа урачунавање казне за прекршај у казну за кривично дело.

Ипак, без обзира на све недостатке и нелогичности у регулативи забране двоструке угрожености у словеначком праву, Европски суд за људска права није утврдио повреду члана 4. Протокола 7 ни у једном случају против Републике Словеније.

2. Забрана двоструке угрожености у казненем законодавству Републике Хрватске

Забрана двоструке угрожености у позитивном праву Републике Хрватске предвиђена је одредбом става 2. члана 31. Устава Републике Хрватске,¹⁴⁶ којом је прописано да се „никоме не може поново судити нити га се може казнити у казненом поступку за казнено дјело за које је већ правомоћно ослобођен или осуђен у складу са законом“. Понављање поступка дозвољено је само изузетно, у случајевима и због разлога прописаних законом, а у складу са Уставом и међународним уговором.¹⁴⁷ Имајући у виду да Устав забрану двоструке угрожености везује за случајеве у којима је лице правноснажно ослобођено или осуђено, може се закључити да су дејством забране двоструке угрожености, за разлику од Устава Републике Србије и Устава Републике Словеније, обухваћене само судске мериторне одлуке којима је поступак правноснажно окончан.

Чланом 12. ставом 1. Закона о казненом поступку Републике Хрватске¹⁴⁸ прописано је да нико не може бити „поново казнено прогођен за дјело за које је већ био суђен и за које је донесена правомоћна судска пресуда“. Другим речима, Закон о казненом поступку Републике Хрватске не штити појединца само од поновног суђења и кажњавања, већ и кривичног гоњења. Ставом 2. истог члана прописано је да се „обнова правомоћно окончаног казног поступка може провести само у поступку и под увјетима прописаним законом“, као и да се не може обновити казнени поступак против особе која је „правомоћно ослобођена од оптужбе“. Таквом формулацијом, забрана понављања

¹⁴⁵ Закон о прекршајима ЗР – 1 (Zakon o prekrških ZP-1), *Uradni list RS*, št. 29/11 – uradno prečišćeno besedilo, 21/13, 111/13, 74/14 – odl. US, 92/14 – odl. US, 32/16, 15/17 – odl. US, 73/19 – odl. US, 175/20 – ZIUOPDVE in 5/21 – odl. US

¹⁴⁶ Устав Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 56-90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

¹⁴⁷ Члан 31. став 3. Устава Републике Хрватске

¹⁴⁸ Закон о казненом поступку Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24

поступка на штету окривљеног ограничена је на случајеве у којима је окривљени правноснажно ослобођен, док се, *argumentum a contrario*, поступак може поновити онда када је лице правноснажно осуђено, чак и на штету окривљеног.

Од значаја је и одредба члана 13. Устава Републике Хрватске којом је прописано да се поводом правног лека изјављеног само у корист окривљеног, пресуда не може преиначити на његову штету, осим у законом прописаним случајевима, чиме је забрана преиначења одлуке на штету окривљеног такође релативизована. Осим тога, чланом 503. Закона о казненом поступку предвиђени су разлози за понављање поступка на штету окривљеног, онда када је поступка окончан правноснажном пресудом којом се оптужба одбија, и то: ако је до пресуде дошло због стварне ненадлежности суда, ако је поступак вођен без овлашћеног тужиоца, ако је тужилац одустао од оптужбе, а докаже се да је до одустајања дошло због кривичног дела злоупотребе службеног положаја државног браниоца или због кривичног дела присиле према „правосудном дужноснику“ и ако није било потребног предлога или одобрења за вођење поступка.

Дејство забране двоструке угрожености релативизовано је и могућношћу изјављивања захтева за заштиту законитости и на штету окривљеног.¹⁴⁹ Међутим, у случају када је захтев за заштиту законитости поднет на штету окривљеног, а суд установи да је основан, утврдиће се само да постоји повреда закона. Другим речима, као и у праву Републике Србије, онда када суд утврди да је захтев за заштиту законитости основан, а да је поднет на штету окривљеног, доноси се деклараторна одлука, којом се не дира у правноснажност одлуке којом је окривљени правноснажно ослобођен или осуђен.

Забрана двоструке угрожености посредно је предвиђена и Прекршајним законом,¹⁵⁰ те се тако у члану 181. наводи да се у случају када је окривљени за исти прекршај већ правноснажно осуђен, ослобођен оптужбе или је поступак против њега правноснажно обустављен, доноси пресуда којом се оптужба одбија. Таквом одредбом појединац се штити од двоструког кажњавања, али не и од двоструког вођења поступка за исто дело. Такође, правноснажно пресуђена ствар представља повреду одредаба материјалног прекршајног права,¹⁵¹ док је понављање прекршајног поступка, као и понављање казног, односно кривичног, допуштено и на штету окривљеног.¹⁵²

¹⁴⁹ Члан 513. Закона о казненом поступку Републике Хрватске

¹⁵⁰ Прекршајни закон Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22

¹⁵¹ Члан 196. став. 1. тачка 3. Прекршајног закона Републике Хрватске

¹⁵² Члан 213. Прекршајног закона Републике Хрватске

У контексту дејства забране двоструке угрожености, од значаја је и чињеница да је Република Хрватска чланица Европске Уније и потписница Шенгенског споразума. У том смислу, дејство забране двоструке угрожености проширено је изван граница јурисдикције националних судова. Ипак, забрана двоструке угрожености у позитивном праву Републике Хрватске задржала је унутрашњи карактер, на шта упућује и одредба члана 19. Казненог закона,¹⁵³ у којој се наводи да се време проведено у притвору, истражном затвору или на издржавању казне, као и свако друго одузимање слободе у иностраној држави, урачунава у казну затвора коју изриче домаћи суд за исто казнено дело.

Случајеве кумулације различитих казних поступака позитивно право Републике Хрватске не регулише. С тим у вези, у пракси Европског суда за људска права, повреду члана 4. Протокола 7. Суд је утврдио у два предмета: *УРХ против Хрватске*¹⁵⁴ и *Милошевић против Хрватске*¹⁵⁵, док је у предмету *Маргуиш против Хрватске*¹⁵⁶, *Галовић против Хрватске*¹⁵⁷ и *Бајчић против Хрватске*¹⁵⁸, Суд нашао да нема повреде члана 4. Протокола 7.

3. Забрана двоструке угрожености у казненом законодавству Босне и Херцеговине

Забрана двоструке угрожености није изричито предвиђена важећим Уставом Босне и Херцеговине,¹⁵⁹ међутим, у члану II, ставу 2. означеном као „Међународни стандарди“, наводи се да се права и слободе предвиђене Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и њеним протоколима директно примењују у Босни и Херцеговини и да ови акти имају приоритет над свим другим законима. С тим у вези, у делу „Набрајање права“ у ставу 3. члана II Устава Босне и Херцеговине наводи се да сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2, а која, између осталог, обухватају право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком. На тај начин, Уставом Босне и Херцеговине посредно је предвиђена и забрана двоструке угрожености, међутим, за разлику од Устава Републике Србије и Устава Републике Словеније, као и у Уставу

¹⁵³ Казнени закон Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24

¹⁵⁴ Case 60130/16, *URH v. Croatia*

¹⁵⁵ Case 12022/16, *Milošević v. Croatia*

¹⁵⁶ Case 4455/10, *op. cit.*

¹⁵⁷ Case 45512/11, *Galović v. Croatia*

¹⁵⁸ Case 67334/13, *Bajčić v. Croatia*

¹⁵⁹ Устав Босне и Херцеговине, Анекс IV Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, „Сл. гласник БиХ“, бр. 25/2009 – Амандман I

Републике Хрватске, дејство забране двоструке угрожености ограничено је искључиво на судске мериторне одлуке.

Законом о кривичном поступку Босне и Херцеговине¹⁶⁰ начело *ne bis in idem* предвиђено је чланом 4. у којем се наводи да „нико не може бити поново суђен за дјело за које је већ био суђен и за које је донесена правноснажна судска одлука“. Дејство начела ограничено је могућношћу понављања поступка не само у корист, већ и на штету оптуженог.¹⁶¹ Тако је понављање поступка на штету оптуженог могуће ако је пресуда којом се оптужба одбија донесена због одустанка Тужиоца од оптужбе, а докаже се да је до одустанка дошло услед кривичног дела корупције или кривичног дела против службене и друге дужности Тужиоца. С друге стране, Закон о прекршајима Босне и Херцеговине¹⁶² не предвиђа изричито забрану двоструке угрожености, међутим, члан 18. упућује на сходну примену Закона о кривичном поступку, чиме је дејство забране двоструке угрожености проширено и на прекршајне поступке.

У позитивном праву Босне и Херцеговине, забрана двоструке угрожености задржала је претежно унутрашњи карактер, на шта упућује и одредба члана 57. Кривичног закона Босне и Херцеговине,¹⁶³ којом је предвиђено да се притвор, лишење слободе у току екстрадицијског поступка, као и казна коју је починилац издржао по пресуди иностраног суда, урачунава у казну коју изрекне домаћи суд за исто кривично дело, а ако казне нису исте врсте, урачунавање се врши по оцени суда. Другим речима, право Босне и Херцеговине допушта поновно покретање поступка против лица које је за исто дело правноснажно осуђено или ослобођено пресудом иностраног суда, што се не коси са стандардима Европског суда за људска права који се у својој пракси бавио само националним домаћајем овог начела. Насупрот томе, када је реч о кумулацији казних поступака у контексту забране двоструке угрожености, у предмету *Муслија против Босне и Херцеговине* Европски суд за људска права утврдио је повреду члана 4. Протокола 7.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине, „Сл. гласник БиХ“, бр. 3/2003, 32/2003 - испр., 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 – др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018)

¹⁶¹ Члан 327. и члан 328. Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине

¹⁶² Закон о прекршајима Босне и Херцеговине, „Сл. новине ФБиХ“, бр. 63/2014 и "Сл. Гласник БиХ", бр. 41/2022 – одлука УС БиХ и 68/2022 – одлука УС БиХ

¹⁶³ Кривични закон Босне и Херцеговине, "Сл. гласник БиХ", бр. 3/2003, 32/2003 - испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 и 47/2023

¹⁶⁴ Case 32042/11, *Muslija v. Bosnia and Herzegovina*: У конкретном случају, против подносиоца представке вођена су два поступка поводом истог дела – најпре прекршајни, због ремећења јавног реда и мира, а затим и кривични због кривичног дела тешке телесне повреде. Подносилац представке је правноснажно осуђен у оба поступка, због чега је изјавио жалбу Уставном суду, позивајући се на повреду забране двоструке угрожености. Уставни суд одбио је жалбу подносиоца представке, наводећи да су дела различита по својој природи и намери. Нашавши да се прекршајни поступак у којем је подносилац представке осуђен

4. Забрана двоструке угрожености у казненем законодавству Републике Црне Горе

Начело *ne bis in idem* прокламовано је чланом 36. Устава Црне Горе¹⁶⁵ у којем се наводи да се никоме не може поново судити нити може поново бити осуђен за исто „кажњиво дејло“. Одредбом члана 6. Закона о кривичном поступку¹⁶⁶ прописано је да никоме не може бити „поново суђено за кривично дјело за које је правноснажном одлуком осуђен или ослобођен оптужбе“. Из такве формулације одредбе недвосмислено проистиче да су дејством забране двоструке угрожености обухваћене само судске мериторне одлуке. Понављање поступка је допуштено и на штету окривљеног,¹⁶⁷ и то уколико се докаже да је до пресуде дошло услед кривичног дела судије или лица које је вршило доказне радње, уколико је пресуда којом се оптужба одбија донесена због одустанка државног тужиоца од оптужбе, који је последица кривичног дела злоупотребе службеног положаја државног тужиоца, као и уколико се изнесу нове чињенице или поднесу нови докази који су сами за себе или у вези са ранијим доказима подобни да проузрокују осуду лица које је било ослобођено или његову осуду по строжијем кривичном закону. Понављање поступка на штету окривљеног у случају изношења нових чињеница или нових доказа могуће је само уколико није протекло више од шест месеци од дана када је тужилац сазнао за те чињенице или доказе. Ипак, може се закључити да је тиме забрана двоструке угрожености у Црној Гори релативизирана у већој мери него што је то случај са другим земљама у региону, у којима понављање поступка на штету окривљеног није дозвољено, или је дозвољено само изузетно.

Понављање поступка правноснажно окончаног пресудом иностраног суда није искључено, те је тако одредбом члана 139. Кривичног законика Црне Горе¹⁶⁸ предвиђено да се притвор, као и свако друге лишење слободе у вези са кривичним делом, лишење слободе у току екстрадиционог поступка, као и казна коју је учинилац издржао по пресуди иностраног суда, урачунава у казну коју изриче домаћи суд за исто кривично дело. Онда када казне нису исте врсте, урачунавање се врши по оцени суда. Таква решења

изједначава са „кривичним поступком“ у аутономном значењу овог термина у Конвенцији, те да је подносилац представке два пута оглашен кривим за дело које се односило на исто понашање, Европски суд за људска права је утврдио да је у конкретном случају дошло до повреде члана 4. протокола 7.

¹⁶⁵ Устав Црне Горе, „Сл. лист ЦГ“, бр. 1/2007 и 38/2013 - Амандмани I-XVI

¹⁶⁶ Закон о кривичном поступку Црне Горе, „Сл. лист ЦГ“, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 – одлука УС, 2/2015 – одлука УС, 35/2015, 58/2015 – др. закон, 28/2018 – одлука УС и 116/2020 – одлука УС

¹⁶⁷ Члан 425. Закона о кривичном поступку Црне Горе

¹⁶⁸ Кривични законик Црне Горе, „Сл. лист РЦГ“, бр. 70/2003, 13/2004 - испр. i 47/2006 и „Сл. лист ЦГ“, бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 – др. закон, 40/2013, 56/2013 – испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - др. закон, 44/2017, 49/2018 и 3/2020

заступљена су и у осталим земљама региона, чиме је забрана двоструке угрожености претежно остала у границама националне јурисдикције.

Са друге стране, Закон о прекршајима Црне Горе¹⁶⁹ предвиђа само случајеве у којима је понављање поступка могуће у корист окривљеног. Закон о прекршајима не само да штити појединца од поновног суђења за прекршај за који је правноснажно осуђен или ослобођен, већ и од кумулације кривичног и прекршајног поступка. Тако се у ставу 3. члана 100. Закона о прекршајима наводи да се лице које је у кривичном поступку правноснажно оглашено кривим за дело које има обележје прекршаја неће казнити за прекршај, док је у ставу 4. истог члана прописана забрана двоструке литиспенденције, те се у случају покретања кривичног поступка за исто дело не може покренути прекршајни поступак. Уколико је прекршајни поступак покренут, у том случају се обуставља. Међутим, *argumentum a contrario*, покретање кривичног поступка након покретања или окончања прекршајног није искључено, будући да Закон о кривичном поступку такве случајеве не регулише. Другим речима, забрана кумулације различитих казних поступака регулисана је асиметрично, при чему Закон о прекршајима пружа веће гаранције појединцу од Закона о кривичном поступку.

5. Забрана двоструке угрожености у казненом законодавству Републике Северне Македоније

Устав Републике Северне Македоније¹⁷⁰ прокламује забрану двоструке угрожености у ставу 2. члана 14. у којем се наводи да се никоме не може поново судити за дело за које му је већ било суђено и за које је донета правноснажна судска одлука. Из такве формулације одредбе проистиче да су дејством забране двоструке угрожености обухваћена не само кривична, већ и друга казнена дела, као и да су дејством забране двоструке угрожености обухваћене правноснажне судске одлуке, без обзира на то да ли се ради о мериторним или процесним одлукама. Закон о кривичном поступку Републике Северне Македоније¹⁷¹ у члану 7. – забрана двоструког суђења и кажњавања, понавља одредбу става 2. члана 14. Устава. Понављање поступка дозвољено је и на штету осуђеног, у случају када је због стварне ненадлежности донета пресуда којом се оптужба

¹⁶⁹ Члан 218. Закона о прекршајима Црне Горе, „Сл. лист ЦГ“ бр. 1/2011, 6/2011 - испр., 39/2011, 32/2014, 43/2017 – одлука УС и 51/2017

¹⁷⁰ Устав Републике Северне Македоније (Устав на Република Северна Македонија), *Службен весник на РМ*, бр. 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09, 49/11, 6/19 и 36/19

¹⁷¹ Закон о кривичном поступку Републике Северне Македоније (Закон за кривична постапка), „Службен весник на РМ“, бр. 150/10, 100/12 и 198/18

одбија, а јавни тужилац је покренуо поступак пред надлежним судом захтевајући понављање поступка.¹⁷² Насупрот томе, када је реч о захтеву за заштиту законитости, у случају да суд нађе да је захтев основан, а поднет је на штету окривљеног, доноси се деклараторна одлука, којом се утврђује повреда закона, не утичући на правноснажност одлуке.¹⁷³

Када је реч о поступцима покренутим или окончаним пред иностраним судом, позитивно право Републике Северне Македоније не искључује могућност поновног суђења пред националним судом, уз одобрење јавног тужитеља Републике Македоније.¹⁷⁴ У случају када је кривично дело почињено у иностранству, кривично гоњење се неће спровести уколико је извршилац потпуно издржао казну на коју је био осуђен у иностранству, уколико се према учиниоцу у иностранству примењује мера безбедности која подразумева лишење слободе, уколико је учинилац ослобођен правноснажном пресудом иностраног суда или је казна застарела или опроштена и уколико се за почињено дело према одредбама страног законодавства гони на захтев оштећеног, а такав захтев није поднет.¹⁷⁵ Такође, одредбом члана 121. Кривичног законика предвиђено је да се притвор и казна издржана у иностранству, лишење слободе у поступку екстрадиције, као и казна или мера безбедности које се састоје у лишењу слободе, урачунава у казну коју изриче домаћи суд за исто кривично дело, а онда када казне нису исте врсте, урачунавање се врши по оцени суда, чиме је међународни карактер забране двоструке угрожености релативизован.

Позитивно право Републике Северне Македоније не искључује могућност кумулације кривичног и прекршајног поступка, на шта упућује и одредба члана 47. става 2. Кривичног законика, којом је предвиђено урачунавање издржане казне у случају када је лице за исто дело осуђено у прекршајном поступку.¹⁷⁶ Таква одредба у супротности је са стандардима Европског суда за људска права, међутим, у досадашњој пракси није било представки против Републике Северне Македоније у којој би се разматрала повреда члана 4. Протокола 7.

¹⁷² Члан 450. Закона о кривичном поступку Републике Северне Македоније

¹⁷³ Члан 461. Закона о кривичном поступку Републике Северне Македоније

¹⁷⁴ Члан 120. Кривичног законика Републике Северне Македоније (Кривичен законик на Република Македонија), „Службен весник на РМ“, бр. 37/96, 80/99, одлука УС 220/00, одлука УС 210/01, 4/02, 43/03, одлука УС 206/03, 19/04, 81/05, одлука УС 228/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13

¹⁷⁵ Члан 120. Кривичног законика Републике Северне Македоније

¹⁷⁶ Члан 47. став 2. Кривичног законика Републике Северне Македоније

VI ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Примена забране двоструке угрожености је *conditio sine qua non* правне сигурности. Из тог разлога неопходно је уједначавање тумачења и примене овог начела на међународном нивоу, чиме би се, консеквентно, тумачење и примена овог начела у уједначиле и на националним нивоима.

Иако у појединим међународним документима ова забрана у начелу превазилази границе националних јурисдикција, она и даље у националним законодавствима задржава унутрашњи карактер, што проистиче из чињенице да је *ius puniendi* одувек једно од основних обележја државног суверенитета. Апсолутном применом начела *ne bis in idem* државе би се одрекле права на кажњавање у ситуацијама када је исто лице за исто дело претходно осуђено или ослобођено према законодавству друге државе, што је са аспекта државног суверенитета неприхватљиво. Ипак, неопходно је пронаћи компромис између ових двају сукобљених интереса, уз прописивање јасно дефинисаних изузетака, чиме би се обезбедила доследност у поступању.

Иако је пракса Европског суда за људска права појам „кривичног поступка“ проширила и на дела која се суштински, иако правно другачије квалификована, могу сматрати кривичним, неопходно је прецизније одредити опсег важења ове забране. Препуштање тумачења одредби суду коси се са основним постулатима правне сигурности, на шта указује и неуједначеност праксе Европског суда за људска права. Анализом пресуда, може се закључити да Европски суд за људска права није увек доследан у примени постављених стандарда, о чему говоре пресуде *Oliveira protiv Швајцарске* и *Gradinger protiv Аустрије*. Дуалитет приступа оставио је могућност за доношење различитих одлука у сличним ситуацијама, те се неусклађеност праксе националних судова са стандардима Европског суда за људска права у погледу забране двоструке угрожености, не може приписати само и искључиво непоштовању одредби члана 4. Протокола 7.

Позитивноправна регулатива забране двоструке угрожености у Републици Србији не само да надмашује међународне стандарде, већ и решења у регионалним законодавствима. Док је дејство забране двоструке угрожености у међународним документима ограничено на судске мериторне одлуке, у праву Републике Србије, као и у праву Републике Словеније, дејством забране двоструке угрожености обухваћене су и процесне одлуке. Такође, понављање поступка, као изузетак од примене начела *ne bis in idem* допуштено је само у корист окривљеног, за разлику од решења у другим

регионалним законодавствима, у којима је понављање поступка могуће и на штету окривљеног. Ипак, и у позитивном праву Републике Србије јавноправни деликти нису у довољној мери разграничени, због чега неретко у пракси долази до покретања два или више поступака поводом истог догађаја. Из тог разлога, не само да је неопходно законски дефинисати појам „*idem*“, већ је неопходно радити и на побољшању координације надлежних органа, полиције, јавних тужилаштва, судова опште надлежности, прекршајних и управних судова.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Бајовић Вања, *Процесноправни значај општепознатих чињеница и чињеница утврђених у правноснажним судским одлукама*, докторска дисертација, Београд, 2014, Правни факултет Универзитета у Београду;
2. Белен Иван, Јакулин Вид, *Ne bis in idem*, *Правни живот*, бр. 9/2007, стр. 181-198;
3. Бован Саша, Методски потенцијали херменеутичког прагматизма у разумевању и примени начела *ne bis in idem*, *Crimen*, бр. 1, 2014, стр. 62-74;
4. Бурић Зоран, Начело *ne bis in idem* у еуропском казненом праву – правни извори и судска пракса Еуропског суда, *Зборник Правног факултета у Београду*, вол. 60, бр. 3-4, 2010, стр. 819-859;
5. Council of Europe/European Court of Human Rights, *Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the European Convention on Human Rights*, 2024, преузето: 20.05.2024. https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_4_protocol_7_eng
6. Dutertre Gilles, *Key case-law extracts – European Court of Human Rights*, Strasbourg, 2003, Council of Europe;
7. Ђурђић Војислав, Међународни стандарди и заштита људских права у кривичном поступку; у: Радивојевић Зоран (ур.), *Уставне и међународноправне гаранције људских права*, зборник радова, Ниш, 2008, Правни факултет у Нишу, стр. 191-204;
8. Ђурђић Војислав, *Ne bis in idem*, *Правна ријеч*, бр. 19/2009, стр. 429-441;
9. Harris David, O'Boyle Michael, Bates Ed, Buckley M. Carla, *Harris, O'Boyle and Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford, 2014, Oxford University Press;
10. Илић Иван, Милић Иван, Начело *ne bis in idem* у казненом праву Републике Србије, *НБП*, вол. 23, бр. 1/2018, стр. 51-69;
11. Илић Иван, Нове чињенице и нови докази као основ за понављање кривичног поступка, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* бр. 83, Ниш, 2019, стр. 195-214;
12. Кнежевић Саша, *Заштита људских права окривљеног у кривичном поступку*, Ниш, 2007, Центар за публикације Правног факултета у Нишу;
13. Кнежевић Саша, *Кривично процесно право општи део*, Ниш, 2015, Центар за публикације Правног факултета у Нишу;
14. Купац Давор, *Међународна казненоправна помоћ – увод у теорију међународне казненоправне помоћи*, Загреб, 2006, Народне новине
15. Leach Philip, *Taking a Case to the European Court of Human Rights*, Oxford, 2011, Oxford University Press;
16. Мрвић-Петровић Наташа, Поштовање начела *ne bis in idem* при суђењу за сличне прекршаје и кривична дела, *Журнал за криминалистику и право*, Београд, 2014, стр. 27-39;
17. Neumann Laura, Limitations of the Transnational *ne bis in idem* Principle in EU law, in: *eucrim*, no. 2023/1, pp. 99-105;
18. Радловић Драго, Начело *ne bis in idem* и казнено законодавство Црне Горе, у: Бејатовић Станко, Новаковић Наташа (ур.), *Начело ne bis in idem* и правна сигурност грађана (међународни правни стандарди, регионална законодавства и искуства у примени), Београд, 2022, ОЕБС, стр. 229-246;
19. Шкулић Милан, Начело *ne bis in idem* у казненом законодавству Републике Србије; у: Бејатовић Станко, Новаковић Наташа (ур.), *Начело ne bis in idem* и правна сигурност

грађана (међународни правни стандарди, регионална законодавства и искуства у примени), Београд, 2022, ОЕБС, стр. 29-96.

20. Васиљевић Тихомир, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Београд, 1981, Савремена администрација;
21. Wasmeier Martin, The principle of ne bis in idem (2006) преузето 21.05.2024. <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2006-1-page-121.htm>
22. Зупанчић Боштјан, Ne bis in idem (забрана поновног суђења за исто дело) la belle dame sans merci, *Crimen*, бр. 2/2011, стр. 172-178;

ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ

Међународни уговори:

1. Европска конвенција о екстрадицији, Савет Европе, 15.10.1975;
2. Европска конвенција о међународном важењу кривичних пресуда, Савет Европе, 28.05.1970;
3. Европска конвенција о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма, Савет Европе, 16.05.2005.
4. Европска конвенција о преносу поступка у кривичним стварима, Савет Европе, 15.03.1972;
5. Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода, Савет Европе, 04.11.1950;
6. Конвенција о спровођењу Шенгенског споразума, 14.06.1985;
7. Међународни пакт о грађанским и политичким правима, *Резолуција УН*, 2200А (XXI) 16.12.1966.
8. Повеља о основним правим Европске уније, 2010/С 83/02, објављена 07.12.2000. године;
9. Протокол 7 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, Савет Европе, 22.11.1984;
10. Статут Међународног кривичног суда, Рим, 17.07.1998. године;
11. Статут Међународног кривичног суда за Руанду, Резолуција бр. 955, 08.11.1994. године
12. Статут Међународног трибунала за бившу Југославију, Резолуција Савета безбедности УН бр. 827, 25.05.1993.

Прописи:

1. Казнени закон Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24;
2. Кривични закон Босне и Херцеговине, "*Сл. гласник БиХ*", бр. 3/2003, 32/2003 - испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 и 47/2023;
3. Кривични законик Црне Горе „*Сл. лист РЦГ*“, бр. 70/2003, 13/2004 - испр. и 47/2006 и „*Сл. лист ЦГ*“, бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 – др. закон, 40/2013, 56/2013 – испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - др. закон, 44/2017, 49/2018 и 3/2020;
4. Кривични законик КЗ-1 (Kazenski zakonik KZ-1), *Uradni list RS*, št. 50/12 – uradno prečišćeno besedilo, 54/15, 6/16 – popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP in 16/23;
5. Кривични законик Републике Северне Македоније (Кривичен законик на Република Македонија), „*Службен весник на РМ*“, бр. 37/96, 80/99, одлука УС 220/00, одлука УС 210/01, 4/02, 43/03, одлука УС 206/03, 19/04, 81/05, одлука УС 228/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13
6. Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 испр, 107/2005 – испр, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019;
7. Прекршајни закон Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22;
8. Устав Босне и Херцеговине, Анекс IV Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, „*Сл. гласник БиХ*“, бр. 25/2009 – Амандман I;
9. Устав Црне Горе, „*Сл. лист ЦГ*“, бр. 1/2007 и 38/2013 - Амандмани I-XVI;

10. Устав Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 56-90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14;
11. Устав Републике Северне Македоније (Устав на Република Северна Македонија), *Службен весник на РМ*“, бр. 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09, 49/11, 6/19 и 36/19;
12. Устав Републике Словеније (Ustava Republike Slovenije), *Државни Збор Републике Словеније*, Љубљана, 2011;
13. Устав Републике Србије, „*Службени гласник РС*“ бр. 98/2006 и 115/2021;
14. Устав Савезне Републике Југославије, „*Службени лист СРЈ*“, бр. 1/92;
15. Закон о казненем поступку Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24;
16. Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине, „*Сл. гласник БиХ*“, бр. 3/2003, 32/2003 - испр, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 – др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018);
17. Закон о кривичном поступку Црне Горе, „*Сл. лист ЦГ*“, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 – одлука УС, 2/2015 – одлука УС, 35/2015, 58/2015 – др. закон, 28/2018 – одлука УС и 116/2020 – одлука УС;
18. Закон о кривичном поступку Републике Северне Македоније (Закон за кривична постапка), „*Службен весник на РМ*“, бр. 150/10, 100/12 и 198/18;
19. Законик о кривичном поступку Републике Србије, „*Службени гласник РС*“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС;
20. Закон о кривичном поступку (Zakon o kazenskem postopku), *Uradni list RS*, št. 176/21 – uradno prečišćeno besedilo, 96/22 – odl. US, 2/23 – odl. US in 89/23 – odl. US;
21. Закон о потврђивању Европске конвенције о међународном важењу кривичних пресуда, са додацима, „*Сл. лист СРЈ – Међународни уговори*“, бр. 13/2002 и „*Сл. лист СЦГ – Међународни уговори*“, бр. 18/2005;
22. Закон о потврђивању Европске конвенције о преносу поступка у кривичним стварима, „*Сл. лист СРЈ – Међународни уговори*“, бр. 10/2001;
23. Закон о прекршајима Босне и Херцеговине, „*Сл. новине ФБиХ*“, бр. 63/2014 и „*Сл. Гласник БиХ*“, бр. 41/2022 – одлука УС БиХ и 68/2022 – одлука УС БиХ;
24. Закон о прекршајима Црне Горе, „*Сл. лист ЦГ*“ бр. 1/2011, 6/2011 - испр., 39/2011, 32/2014, 43/2017 – одлука УС и 51/2017;
25. Закон о прекршајима, „*Службени гласник РС*“, бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016 – одлука УС, 91/2019, 91/2019 – др. закон и 112/2022 – одлука УС;
26. Закон о прекршајима ЗР – 1 (Zakon o prekrških ZP-1), *Uradni list RS*, št. 29/11 – uradno prečišćeno besedilo, 21/13, 111/13, 74/14 – odl. US, 92/14 – odl. US 32/16, 15/17 – odl. US, 73/19 – odl. US, 175/20 – ZIUOPDVE in 5/21 – odl. US;
27. Закон о привредним преступима, „*Сл. Лист СФРЈ*“, бр 4/77, 36/77 – испр., 14/85, 10/86 (пречишћен текст), 74/87, 57/89 и 3/90 и „*Сл. Лист СРЈ*“, бр. 27/92, 16/93, 31/93, 41/93, 50/93, 24/94, 28/96 и 64/2001 и „*Сл. гласник РС*“, бр. 101/2005 – др. Закон;
28. Закон о војсци Србије, „*Службени гласник РС*“ бр. 116/2007, 88/2009, 101/2010 – др. закон, 10/2015, 88/2015 – одлука УС, 36/2018, 94/2019 и 74/2021 – одлука УС;

Судска пракса

Одлуке Европског суда правде:

1. Case C-187/01 and C-385/01, *Gözütok and Brüggge*, Judgment of 11 February 2003

2. Case C-486/14, *Kossowski*, Judgement of 29 Jun 2016
3. Case C-436/04, *Leopold Henri Van Esbroeck*, Judgment of 9 March 2006
4. Case C-150/05, *Van Straaten*, Judgment of 28 September 2006
5. Case C-27/22, *Volkswagen Group Italia and Volkswagen Aktiengesellschaft*, Judgment of 14 September 2023

Одлуке Европског суда за људска права:

1. Case 24130/11 and 29758/11, *A. and B. v. Norway*, Judgment of 15 November 2016;
2. Case 56811/00, *Amrollahi v. Denmark*, Judgment of 28 June 2001;
3. Case 67334/13, *Bajčić v. Croatia*, Judgement of 8 October 2020;
4. Case 45282/99, *Blokker v. the Netherlands*, Judgment of 7 November 2000;
5. Case *Engel and others v. the Netherlands*, 8 June 1976, Series A no. 22;
6. Case 37950/97, *Franz Fischer v. Austria*, Judgement of 29 May 2001;
7. Case 45512/11, *Galović v. Croatia*, Judgement of 31 August 2021;
8. Case 21072/92, *Gestra v. Italy*, Commission decision of 16 January 1995;
9. Case 15963/90, *Gradinger v. Austria*, Judgement of 23 Octobre 1995;
10. Case 18640/10, *Grande Stevens and others v. Italy*, Judgment of 4 March 2014;
11. Case 38716/97, *Hangl v. Austria*, Judgment of 202 March 2001;
12. Case 5310/71, *Ireland v. The United Kingdom*, Judgement of 18 January 1978;
13. Case 73053/01, *Jusslia v. Finland*, Judgment of 23 November 2006;
14. Case 57028/00, *Klein v. Austria*, Judgment of 4 May 2006;
15. Case 16417/90, *Kremzow v. Austria*, Commission decision of 7 November 1990;
16. Case 16137/04, *Kurdov and Ivanov v. Bulgaria*, Judgment of 31 May 2011;
17. Case 37075/97, *Luksch v. Austria*, Judgment of 21 November 2000;
18. Case 55759/07, *Maresti v. Croatia*, Judgment of 25 June 2009;
19. Case 4455/10, *Marguš v. Croatia*, ECHR 2014 (extracts);
20. Case 54012/10, *Mihalache v. Romania*, Judgment of 8 July 2019;
21. Case 48197/06, *Milenković v. Serbia*, Judgment of 1 March 2016;
22. Case 12022/16, *Milošević v. Croatia*, Judgement of 31 August 2021;
23. Case 32042/11, *Muslija v. Bosnia and Herzegovina*, Judgment of 14 January 2014;
24. Case 73661/01, *Nilsson v. Sweden*, ECHR 2005-XIII;
25. Case 25711/94, *Oliveira v. Switzerland*, Judgement of 30 July 1998;
26. Case 34932/04, *Paksas v. Lithuania*, ECHR 2011 (extracts);
27. Case 38292/15, *Palmén v. Sweden*, Judgment of 22 March 2016;
28. Case 13079/03, *Ruotsalainen v. Finland*, Judgment of 16 June 2009;
29. Case 80564/12, *Sarria v. Poland*, Judgment of 13 October 2015;
30. Case 14939/03, *Sergey Zolotukhin v. Russia*, Judgment of 10 February 2009;
31. Case 46133/99 and 48183/99, *Smirnova and Smirnova v. Russia*, Judgment of 3 October 2002;
32. Case 30009/15, *Stamenković v. Serbia*, Judgment of 1 March 2022;
33. Case 53785/09, *Tomasović v. Croatia*, Judgment of 18 October 2011;
34. Case 49635/10, *Toth v. Croatia*, Judgment of 6 November 2012;
35. Case 2376/03, *Tsonyo Tsonev v. Bulgaria*, Judgment of 14 January 2010;
36. Case 60130/16, *URH v. Croatia*, Judgement of 16 January 2022;
37. Case 17440/90, *Welch v. The United Kingdom*, Judgement of 26 February 1996;
38. Case 48154/99, *Zigarella v. Italy*, ECHR 2002-IX (extracts)

Одлуке домаћих судова:

1. Пресуда Апелационог суда у Београду – Одељења за ратне злочине Кж1 По2 9/10 од 19. јануара 2011, *Билтен Вишег суда у Београду* 1/2011, стр. 26-27;
2. Пресуда Уставног суда УЖ – 1285/2018 од 26. 3. 2014. године, „Службени гласник РС“, број 45/14;
3. Пресуда Уставног суда УЖ - 3312/2016 од 5. 4. 2018. године, „Службени гласник РС“, бр. 38/2018;
4. Пресуда Вишег суда у Београду – Одељења за ратне злочине К. По2 36/10 од 15. јуна 2010. године, *Билтен Вишег суда у Београду* 1/2011, стр. 26-27
5. Пресуда Врховног касационог суда Кзз 400/2021 од 15. 4. 2021. године, доступна на: <https://www.vrh.sud.rs/sr>;
6. Пресуда Врховног касационог суда Кзз 1342/2021 од 27.01.2022. године доступна на: <https://www.vrh.sud.rs/sr>;
7. Пресуда Врховног суда Кзз 1340/2023 од 20.02.2024. године доступна на: <https://www.vrh.sud.rs/sr>;

САЖЕТАК

Забрана двоструке угрожености, односно начело *ne bis in idem* – не поново о истом, представља једну од гаранција из корпуса права на правично суђење и једно од основних процесних начела којима се остварује правна сигурност у кривичном поступку. Под забраном двоструке угрожености подразумева се немогућност да се против истог лица за исто дело једновремено воде два кривична поступка, као и немогућност да се лицу против кога је за исто кривично дело правноснажно окончан кривични поступак, поново суди. У основи, ово начело обухвата две забране – забрану двоструке литиспенденције и забрану двоструког кажњавања. Доследном применом забране двоструке угрожености отклања се неизвесност у кривичном поступку, али се истовремено одступа од принципа утврђивања истине. Равнотежа између ових двају принципа постиже се прописивањем могућности понављања поступка, у законом предвиђеним случајевима, чиме се дејство забране двоструке угрожености релативизује.

Циљ овог рада је да приказом међународних и националних решења, као и приказом и анализом праксе националних судова, али и праксе Европског суда правде и Европског суда за људска права, укаже на различит опсег важења ове забране и на значај адекватне регулативе не само у погледу могућности кумулације различитих казних поступака, већ и у погледу националног и међународног домаћаја овог начела. Усвајањем појединих међународних докумената, пре свега Конвенције о спровођењу Шенгенског споразума, дејство начела *ne bis in idem* подигнуто је на међународни ниво, међутим, у већини земаља, забрана двоструке угрожености задржала је претежно унутрашњи карактер, што проистиче из чињенице да је *ius puniendi* одувек једно од основних обележја државног суверенитета.

Анализом праксе националних судова, али и праксе Европског суда правде и Европског суда за људска права долази се до закључка да у националним законодавствима не постоји довољна дистинкција казних дела, услед чега неретко долази до кумулације казних поступака. Иако је пракса Европског суда за људска права појам „кривичног поступка“ проширила и на дела која се суштински, иако правно другачије квалификована, могу сматрати кривичним, препуштање тумачења одредби суду коси се са основним постулатима правне сигурности, на шта указује и неуједначеност судске праксе. Дуалитет приступа оставља могућност доношења различитих одлука у сличним ситуацијама, због чега је неопходно не само јасније

дефинисање опсега важења забране двоструке угрожености, већ и разграничење различитих видова казnenих дела.

Приликом писања мастер рада коришћени су методи прилагођени изради научних радова: нормативни, дескриптивни, упоредноправни. До релевантих података долазило се теоријском анализом прикупљене домаће и стране литературе, правних прописа и анализом случаја.

Кључне речи: *ne bis in idem*, забрана двоструке угрожености, правна сигурност, Европски суд правде, Европски суд за људска права, кривични поступак

SUMMARY

THE PROHIBITION OF DOUBLE JEOPARDY AS A GUARANTEE OF LEGAL CERTAINTY IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The prohibition of double jeopardy, or the principle of *ne bis in idem* – not twice for the same matter, represents one of the guarantees from the corpus of the right to a fair trial and one of the fundamental procedural principles ensuring legal certainty in criminal proceedings. The prohibition of double jeopardy entails the impossibility of conducting two simultaneous criminal proceedings against the same person for the same offense, as well as the impossibility of trying a person again for the same criminal offense once a final verdict has been rendered. Essentially, this principle encompasses two prohibitions – the prohibition of double proceedings and the prohibition of double punishment. Consistent application of the prohibition of double jeopardy eliminates uncertainty in criminal proceedings but simultaneously deviates from the principle of establishing the truth. The balance between these two principles is achieved by prescribing the possibility of retrial in legally prescribed cases, thereby relativizing the effect of the prohibition of double jeopardy.

The aim of this paper is to demonstrate, through the presentation of international and national solutions, as well as the analysis of the practice of national courts and the practice of the European Court of Justice and the European Court of Human Rights, the different scopes of this prohibition's validity and the importance of adequate regulation not only in terms of the possibility of cumulating different punitive proceedings but also in terms of the national and international reach of this principle. With the adoption of certain international documents, primarily the Convention Implementing the Schengen Agreement, the effect of the *ne bis in idem* principle has been elevated to an international level. However, in most countries, the prohibition of double jeopardy has retained a predominantly internal character, stemming from the fact that *ius puniendi* has always been one of the fundamental attributes of state sovereignty.

An analysis of the practice of national courts, as well as the practice of the European Court of Justice and the European Court of Human Rights, leads to the conclusion that national legislations lack sufficient distinction between punitive offenses, resulting in the frequent cumulation of punitive proceedings. Although the practice of the European Court of Human Rights has extended the concept of “criminal proceedings” to acts that can be substantively considered criminal despite being legally differently qualified, leaving the interpretation of provisions to the court conflicts with the basic postulates of legal certainty, as indicated by the inconsistency of judicial practice. The duality of approaches leaves the possibility of different

decisions being made in similar situations, highlighting the necessity for not only a clearer definition of the scope of the prohibition of double jeopardy but also the differentiation of various types of punitive offenses.

The methods adapted for writing this master's thesis include normative, descriptive, and comparative legal methods. Relevant data were obtained through theoretical analysis of collected domestic and foreign literature, legal regulations, and case analysis.

Key words: *ne bis in idem*, prohibition of double jeopardy, legal certainty, The Court of Justice of the European Union, The European Court of Human Rights, criminal proceeding

Биографија ауторке

Кандидаткиња Наталија Миливојевић рођена је 11. маја 1997. године у Књажевцу. Основну школу „Дубрава“ у Књажевцу завршила је као ђак генерације, након чега је уписала „Књажевачку гимназију“ коју је завршила као носилац Вукове дипломе. Школске 2016/2017 године уписала је Правни факултет Универзитета у Нишу и на истом дипломирала 1. фебруара 2021. године, са просечном оценом 9,80. Општи смер мастер студија на Правном факултету Универзитета у Нишу уписала је школске 2021/2022 године, на којима се определила за ужу кривично-правну научну област.

У току основних академских студија била је добитник признања за постигнути успех на другој години студија, са оствареном просечном оценом 10,00. Двоструки је добитник стипендије Фонда за младе таленте „Доситеја“, и то за школску 2019/2020 и 2021/2022 годину. Током студија учествовала је на регионалном Moot Court такмичењу у симулацији суђења пред Европским судом за људска права у Стразбуру, на којем је као део тима Правног факултета Универзитета у Нишу заузела друго место.

Приправнички стаж обавила је у Нишу, у канцеларији адвоката Миодрага Ленића, у периоду од марта 2021. године до августа 2023. године, чиме је стекла услов за полагање правосудног испита. Почев од септембра 2023. године запослена је у Предузећу за производњу, спољну и унутрашњу трговину „Falc East“ доо Књажевац, на позицији референта за правне послове.

Служи се енглеским језиком.